

זה השער לה' צדיקים יבאו בו

ספר

מִרְאַת רַבִּי יְהוֹדָה הַחֲסִיד המִפּוֹאֵר

נכתב על ידי אב וראשון לכל החסידים
הקדוש האלקי רבי יהודה החסיד זצוקלהה"ה
על פי יצאו ועל פי יבאו בני ישראל לדורות עולם להזוהר בחadata קודש

מהדורה מאירת עיניים מוגנת ומדוייקת

• ראה זה חדש מוחבר סביב לו
השוואות מכל נסחאות וכתבי היד ודפוסים ראשונים של צוואת רבינו
♦
אוצר כלום של פסקי הלכות הנוגעים למעשה ערוכים ומוסדרים
עם הכרעות הפסוקים בכל האופנים המוצאים
♦
מלוקט מאלפי ספרי ש"ת ופוסקים שנשאו ונתנו בדבריו רבינו
בתוספת העורות מספרי הראשונים והאחרונים

נלקט ונערך ברוב פאר והדר בעזה"י ע"י

רב שמעון גוטמן שליט"א

חבר מערכת אוצר הפסוקים

דיין בבד"ץ לממוןות דישר והצדק אלעד יע"א

יצא לאור שנה תשע"א לפ"ק

כל הזכויות שמורות

ניתן להשיג את הספר:

בבניין ברק:
גוטמן - רח' צייטלין 22
רוזנפלד - רח' מתתיהו 41
לוֹי - מיכה 4
אשדוד
גיאגר - רח' רבא 11/1

אצל המו"ל:
משפחה גוטמן
רחוב רבינו מאיר 10/14
אלעד

עיצוב ועימוד:
"אומנות העימוד"

אוצר הפסקים
תורה מציון 3
ת.ד. 5110 ירושלים
טל: 02-5382515
ארץ ישראל

במלאתו ולכל דבריו מקדים הוא התייעצות ומשא
ומתן בין תח' ודיבוק חבירים ואישור חיליה.
ולזה באעה"ח לכבוד תורה וŁומדי
הה

[מקום החותם]

••••••••••

יעקב משה הָקֵן
ראש ישיבת הכרת אהבת ש'ם
רחוב ארזי הבירה 45 ירושלים

בס"ד, כ"ב אלול תש"ע

כבר כתבתי הסכמה ל"ספר חסידים" של רבי
י'ודה החסיד המבויר ומפורש ע"י הרה"ג החר"ץ
שמעון גוטמן שליט"א, שיצא לאור כולל בהודו
ובהדרו עם הערות ובאיורים על כל פרט, הכתובים
בשליש וסביר נכוונה. זוכה לפעגה ולפרש ולהאריך
ספר קדוש ועמוק זה לאחר מגדרי הראשונים אשר
דבריו מיסדים על מסורת קבלה קדומה מהחסידי אשכנז
הנודעים שהוא קשה ההבנה עד מאד, וזכה הרכבים
בஹונן הארות ופירושים שאספס וכיננס מספן של
צדיקים גדולי ישראל, מוסדרים דבר דבר על אופניו,
באופן שכל אדם יכול להינות מהאור הגadol והנפלא
הגנו והטמון בספר הנ"ל לישראל בלבותם.

ועתה בא בשנית להשלים העבודה הגודלה שנintel
על עצמו, והלך מחייב אל חיל, מהקדוש אל קודש
הקדושים, הוא גוף הצוואה עצמו של הר"י חסיד ז"ל,
שם דבריו הם בתכליית ההעלם, וחותמים ב"ג
גופשנקא ואין פורש להם, שהם רמזים דקים ונעלמים
אשר אין כמעט לשכל אנוש השגה בהם. וגם כאן שרה
על המחבר סייטה דשמייא, זוכה לפרש את כל דבריו
הצוואה הנפלאה הזאת אשר רוב סעיפיה נוגעים גם
לדינה להלכה למעשה. זוכה להאיר דרך בפני
המעינים, מפי ספרים וסופרים, את האופנים שיש
לייזהר בהאותו שבחזואה, ולקיימים על הצד היותר
טוב, כאשר רוב הכל דבריו בסיסם על חיבורו גדול
חכמי הדורות, בקביאות נורחת ודקוק רב. אשר לנין
אין ספק כי זכות הרכבים תלואה בו, שזכה להפוך ספר
חשוב ונוחן לכל ישראל, שהיה סתום וחותם, לספר
מפורש ומכורע עם רוב התועלות אל הרכבים.

רב זלמן נהמיה גולדברג

אב"ד בד"ץ למונות "היישר והצדק" אלעד
ראש כו"ל דעת משה פציגראן

יום ט' אדר תש"ע

הנני בזה לדבר שבחו של תלמיד חכם מופלג
בתורה הרי הוא הרה"ג שמעון גוטמן שליט"א דין
בבד"ץ למונות היישר והצדק בעיר אלעד ובשבח
ספרו שמצויא לאור ספרו של רבי יהודה החסיד חלק
צוואת ר' יהודה החטף, ועל כל מה שציוה הוסיף הרב
גוטמן כל מה שדרנו אחרים בדבריו וכן מה שהביאו
הראשונים מצוואותיהם וגום בירור נוסח האמיית על פי
עשורום מהרי יד ישועה ונום עד רמה יש להשוות

לצוואתו, ודבר גדוול ותומעלת מורה יש בזה שרבים
מאוד מתחאים לדעת מפרטיו הצוואות, והקב"ה יעוזרו
להוציא מחשבתו בפועל לתועלת הרכבים.

הכותב לכבוד התורה ולומדייה.

[מקום החותם]

••••••••••

מרדיyi צבי גריינפלד

דומ"ץ דק"ק טשינרגאנז
השלישה 31 בני ברק

כ"ה תשרי תשע"א

הן הראה לי הרה"ג שמעון גוטמן שליט"א דין
בבד"ץ למונות היישר והצדק בלבד חיבורו היקר
שהוציא תחת ידו אחר לינה בעמק ההלכה, ויגעה
רבה, לבאר וללבן את דברי מאורן של ישראל רבינו
יהודה החסיד בצוואתו המפורסת, ומה מאד
התענגתי בעכרי בין בתורי אמרתו של חיבורו נפלא זה
שעורך ברב כשרון, וניכרת היטיב התמחותו של
המחבר שליט"א שכבר הראה חזו בביבורו וליבון דבריו
קדמוניים בחיבורים אשר כבר ראו או, וגם כאן שיכל
ידייו לבאר ולנמק דברי רבינו זי"ע, וללקט דברי גדולי
אחרונים אשר דנו בדבריו, וביתור מצתין חיבור זה
במשא ומתן של הלכה סביב כל סעיף וסעיף של
הצוואה והרי דברי רבינו עטה פרוטיסים כשללה מהוות,
בפרט שהוושם דגש על שינויי נוסחות וליובנים.

וראו ספר נפלא זה להיות מופץ בין הוגי תורה
והלכה, ובפרט שמוחזק הרה"ג המחבר שליט"א לזהירות

הסכבות

אלעד, והרה"ג הנ"ל ערך וסייע את ספרו של רבי יהודה החסיד ז"ע ואצואתו, והרה"ג הנ"ל הוסיף נוף' רב מדילי' ומוקמות בש"ס ופוסקים, השופכים אור והבנה בדבריו של רבי יהודה החסיד ז"ע, ומשמי' קוצו לה' לברר מהקו של האי חסידא ופרישא, ובוודאי שזויה זכות מיוחדת ממשmia, והלומדים בספר זה יהנו מאד מהד"ת ומהחידושים הרבים המתוספים שם, והספר החשוב עולה על שולחן מלכים מאן מלכי רכנן, והוא כולל מחדדים וחידושים מתוקים מדבש ונופת צופים.

והנני בזה לברכו מקרוב לב' שיזכה ויפוץ מעינותיו חזча, ויזכה להגדיל תורה ולהדרירה, שאיפתו הטהורה, וכשאיפת החפץ בהצלחתו בלונ"ח אכ"ר.

הכ"ד לככ' התורה

[+] מקום החותם

ולכן אסימ בברכה שיזכה עוד הרב המחבר שליט"א להפי' מעינותיו חוזה בעוד חיבוריהם מועילים וטובים, ויזכה ללמידה וללמוד לשמור ולעשוה ולהגדיל תורה ולהדרירה מתוך ישוב הדעת ורוב נתת דקדושה אכ"ר.

הכותב והחותם לכבוד תורתם של ראשונים

[+] מקום החותם

•••••

אפרים פישל הערשקלאווייטש

מלפנים אב"ד האל"ין

וכעת דומ"ץ צאנז קהיזונגעבורג

באתי בעט להגיד לאדם ישרו ה"ה הרה"ג מופלא ומופלג בתורה עוטה אוראה ביראה טהורה מעוז ומגדל עוצה כווננים למלאכת שמים מה"ר שמעון גוטמן שליט"א דומ"ץ בביד"ץ הישר והצדק באלעד י"א אשר בא בשניות דרכנן לברר מהקו של צדיק ה"ה רבינו הגדורן אדון החסידים ובינו יהודה החסיד ולה"ה מגודלי חסידי אשכנז, כבר הוציא לאור ספרו ספר חסידים שני כרכים מפארים, ועתה הטה ידו לאדרוסי אידרא הצוואה אשר נכתב ממה שראה ברוח קדשו דברים שם סכנה וכדומה, וכמעשחו בראשונה כך מעששו בשניה בירר וליבן על פ"י דפוסים ינשימים וכתבי ידות ועוד הוסיף ללקוט בשושנים במפרשי הצוואה ומספריו שורית הדינים בדבריו למען יהיה הכל בשלחן ערוך המוכן לאכול.

איישר فهو ויחילו לאורייתא ויידרין שמעתיה בית מדרשא ויזכה להגדיל תורה ולהדרירה זכות המחבר גין עלייו ועל כל ישראל ונזכה לביאת משיח בב"א.

הכו"ח יום א' תז"מ תש"ע לפ"ק ברוקלין יצ"ו

[+] מקום החותם

•••••

יהזקאל רוטה

בארא פארק ברוקליין נ.י. י"א

כ"ד ניסן תש"ע לפ"ק

הן ראייתי חיבור נאה יפה ומסודר על ענייני צוואות רבינו יהודה החסיד הנקוב בשם "צוואות רבינו יהודה החסיד המפורסם" מאת האי צורבא מרבן החו"ב טובא

סיוון תש"ע

הנני בזה בשבח המגייע לכתבים אודות יידי היחסוב והנעלה ה"ה הרה"ג וכור' הרב ר' שמעון גוטמן שליט"א אשר ישב בב"ד למונות הישר והצדק בעיר

נפתלי נומכויים

ראש ישיבת חי' משה ירושלים

הרב נפתלי נומכויים

הסכמות

הרה"ג מוהר"ר שמעון גוטמן שליט"א דין לעניini
שאף בזה מספרים וספרים בדף קצ"ו אות כ"ג,
שנשיינן כל זהו מועלין, כי צביה, נקמת
הנקראת
ח'ם, נמי'ם בשחש ח'ומי צביה... וצביה שון

שאף בזה מספרים וספרים בדף קצ"ו אות כ"ג,
שנשיינן כל זהו מועלין, כי צביה, נקמת
הנקראת
ח'ם, נמי'ם בשחש ח'ומי צביה... וצביה שון
וכדומה. וכך היה ואסתיעא מילתה מן שםיא
שהחרי כן נשקבע זמן החthonה, נמצא שקריאת החתן
הייתה בהפרט שקלים, שכותוב בה שם אמו של חתן נקראת
שיש בזה רמו נפלא, כי אמו של חתן נקראת
כן, אבל אשתו אין שם כך אלא צביה.

ונחתום בברכת הנחנין שלאחריה, וכשם שזכה
העורך והמחבר דנן שליט"א להדפס גם ספר זה של
ריה"ח ביקר ותפארת גדולתו, כן ירבה וכן יפרוץ עשר
מעלות בקדוש, תרכ גודלו, ויצויר נשמו, לא יסיר
מננו חסדו ואmittתו כל ימי חייו, עד זקנה ושיבת ביתו
ה' שבתו, עם הנלויים אליו וכל בני ביתו.

כעתירות הדורש בשלומו ושלום תורהו, המזכה
ליישועת ה' וגואלתו.

[+] מקום החותם

•••••

משה שטרנבוֹך

ראב"ד ר' כל מקהילות האשכנזים

מח"ט מועדים ומינימ ושות' תשוכות והנחות ה"ה
רב ביה"ב הגר"א, ור"מ במרכו התורה הר נוף
סן נשיא העדרה החרדית בעיז"ק ירושלים ת"ז

אור לכ"ז תשרי תשע"א

בשמחה רבה קיבלתי ספר עם צוואת רבי יהודה
החסיד ועם ביאור נפלא מהרה"ג ורבי שמעון גוטמן
שליט"א, והדברים מאירים שבביאור השקיע חכמה
ומלאכה שיצא מתוך ידו ספר שיbia תועלת מרובה
למעינים, אשריו ואשריו חלקו שמוצה הרבים באוצר

והסכם לモתר שכל הרואה אומר ברקאי, שמאפיין
אור לمعايير עם דעת כל גדולי המפרשים, שדנו

ואני רק מברך אותו שיזכה עוד להפין תורה
בישראל מותך נחת והרחבתה.

הנני המזכה בכלין ליישועת ה' ורחמי שםים מרובים.

[+] מקום החותם

•••••

ר' יצחק רצאבי בערך הלכה למשה,
ובلتוי ספק שהעסק בענייני הלכות אלו ימצא בתוכו
תועלת גדול שהיה בקהל להם למצוא דבר חוץ להבין
צוואותיו החק.

וע"כ באתי ליתן בזה את ברchart שיזכה להפיין
מעניינו חוצה לזכות את הרבנים, וה' יהיה בעוזרו
להמשיך בעבורה"ק כאות נפשו הטוב ולישב באלה
של תורה מתוך הרחבה ונחת, וכל שוחרי התורה
ולומדייה יהיו מתחומכי ע"י שיקנו את חיבורו הנ"ל
ושומר מצוה לא ידע דבר רע, והשיות יתרהינו
ויקדשנו בקדושתו העלונה בב"א.

הכו"ח לחיזוק התהוו"ק ולומדייה

[+] מקום החותם

•••••

יצחק רצאבי

בעמ"ח"ט שלחן ערוץ המקוצר ויא"ס

לק"י י"ב אייר התש"ע בשכ"א

יום טבא לרבען ולחמלדייהון, שמיא ואורעא וכל
חיליהון, בהגילות נגלות יין ישן בקנקן חדש צוואת
ריה"ח ע"י אלופינו ומויודינו הרב הגאון ר' שמעון
גוטמן שליט"א מעיר אלעד ת"ז צנא מלא ספרי, שעשה
אוזניים לתורתו, כנס אוצר גדול לפונדק אחד, בלש
בחורים ובכל הסדרקים, ש"ס וכל הפוסקים, מפלייא
לעשות ומרניין לחזות, לא בא כבושים זהה במחנה
העברית. מה גם **שהנטיף נופך מדיליה שקלא וטריא,**
בטוב טעם ודעת זקנים שקנו חכמה כדרכו בקדוש,
וכבר דברתי בשבח המגייע לכתבים בהסכם לספר
חסידים המפואר שעורך, כמו שהוא בראשון מעשהו
בשניהם, וחכונו אווז עולגה לכאן ולכאן.

וכדי לרשום כאן מעשה שבא לידיינו לפני שנים
וברות בבלחה ששמה ושם חמוטה היה צביה צ חיריק,
ב' שוא] ומחשש למצוות ריה"ח אמרנו לשנות השם
לצביה צ שוא, ב' שוא] עוד לפני השידוכין,
עד"ש בס"ד בשו"ע המקוצר אהע"ז הלכות שידוכין
ס"י ר"ה סעיף ז', [ועכשיו רואיינו גם בספרייה דמר,

הסכנות

מנחם מנדל הכהן שפרן

ראש ישיבת נועם התורה
ודומ"ץ בנו ברק

בש"ד, ב' אדר תש"ע

עתה הוסיף ידו שניית הרה"ג מהור"ר שמעון גוטמן שליט"א מדייני בית הדין ודקורתו אלעד ת"ז בבירור מקחו של אחד הראשונים מכלאים רבי יהודה החסיד ז"ל ה"ה ספר "צוואת רבי יהודה החסיד המפואר" ויתור היה ראוי שיקרא "צוואת רבי יהודה החסיד השלם" כי עשו לדבר שלם.

כבר מילתי אמרה על ספר חסידים של הרה"ג מהור"ר שמעון גוטמן שליט"א שספר חסידים "הוא ספר מלא הריגשות וdkot בروحניות, מדות, דרכיו ההשגחה והנוגות הטבע ולמי שחסרDKות ההרגשה הוא בבחינות ספר החותם וכמושיף על דברי תורה ואפי' כסוטרין דברי תורה עד שהי' בבחינת "ביקשו לנו" ספר יוחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה" וכספר קהלה שדבריו סותרין זה את זה ו"זכור אותו האיש לטוב שאלא הוא נגנו" ה"ה חממי הדורות שפרשו בדבריו וישבו הסתירות מהगמ' ועי"ז נשאר הספר לפיליטה בין הספרים המקודשים אשר דרכם יש לנו חלקן להיות מצין מכין החרכמים להבין קצוט DKות הרגשותם, השקפותיהם והסתכלותם על כל מישורי החיים ברוח וגוף ומילא הצעה בדריכיהם והנוגותיהם ומילא להשתפע ולהדריך בהם". דברים אלו וביתר שיק לומר כל הניל על צוואתו שעיל פניו הוא ורק צואה עם הוראות מעשיות והתמיינות וכו' מכמה ציונים ובליל להבין ולהרגשי נפש האמורים עד שיד שכלנו והרגשותינו הדלים ויבשים יכולם להציג בדריכיהם, צוואותינו הם הספר החתום".

דבר חשוב בויתר עשה הרה"ג הניל ביצירת אזניים לתורה וביבו וכמ"ש שם ובתחש שארית ישראל לא יעשן עליה ולא יתחררו بما שאיןו שליהם ובודאי לא יעמדו על אישור גזל להשתמש בינו ותידושו והמצאותיו אשר זכה בהם ונעשה תורה דילוי ויגרמו לו בזה נזק במקומות אשר שליחי מצוה אינם ניזוקים ולא יהיו בכלל משיגי גבול בסתר ובענינים אלו כאמור ה' ודע אם לעקל אם לעקללות.

זכות גדולים וחסידים אלו יעמוד לנו עד עולם.

[+] מקום החותם

יעקב מאיר שטרן

מו"ץ בב"ד דמן הגר"ש ואונר שליט"א
וחבר הבד"ץ דקרית ווינין
מח"ס משנת הפו"ר ואמרי יעקב

בש"ד, א' אדר תש"ע לפ"ק

הנה כבוד יידי הרה"ג המפואר ר' שמעון גוטמן שליט"א הביא לפניו ספרו החדש צוואת רבי יהודה החסיד המפואר, ומשmia קוצי לה לברור וללבנן מקחו של צדיק שנכתב זה קרוב לאלף שנים באופן נפלא מאד ובהיקף עצום, אף שכבר נתחברו כמה ספרים עבודתו הקדושה, ואף שכבר נתחברו כמה מקומות ופירושים על צוואת רבי יהודה החסיד, מכל מקום ניתן להאמיר בספר זה הוא המאסף לכל המחנות, המעורר השתאות מגודל הבקיאות שנאוסף בחיבור זה, והדברים מאירים וגם הוסיף מדיילה הערות והארות יקרות כתת של תורה ונעשה מלאכת מחשבה, ובזה זכה להשלים דברי רבי יהודה החסיד אחורי שכבר הוציא לאור סי' חסידים המפואר שנתקבל בחדווה ושםחה אצל כל שוחרי תורה ולומדי למד.

ויהי רצון שזכות וביבו הגדול יעמוד לנו לראותם במהרה ישועתן של ישראל בביאת גואל צדק בב"א.
וע"ז בעה"ח לכבוד התורה

[+] מקום החותם

•••••

שמעואל אליעזר שטרן

דומ"ץ בב"ץ של ממן הגר"ש ואונר שליט"ב
ראש ישיבת חוג חת"ב
ורב מערב בני ברק

בש"ד, יום כ"ד אדר תש"ע

של כבוד הרב הגאון המפואר והמהולל, דיינה וספרא

למחברת, צוואתו המפוארת של רבינו יהודה החסיד, מקבלת פנים חדשות בספר זה, שלל כביר של הערות והארות, משא ומתן נרחב בדרכי ובוותינו גדוולי הפוסקים אשר כל בית ישראל נשען עליהם, מלויים את היצרה ודרך היא מוארת באור בהיר ונאנצ'ל, נادرיו בקדוש, מבוסתני רווי ההוד והרוז של רבינו הגדול והקדוש, חד מרופי מעלה, רבי יהודה החסיד ז"ע.

ביקרא דאוריתא

[+] מקום החותם

•••••

תוכן עניינים

מבוא

א מהרבי רביו יהודה החסיד או לא אולי אבי הוא המחבר לעשות מעשה נגד דבריו ח"ל רבינו לא חסום עליה מחייב הוא בעל הרוקח ג אם לסמך על הגהות ספר מייל

הדרישתי רביו בשווים מובשים בששו ע"ב י לא ראה את הצוואת ב טעם הצוואות אין לנו כלל להשיג דבריהם אלו ג אזהרותיו ברוח הקודש נאמרו לבאר את הצוואת קטנה שלא

להשיג מעלה ויחד ישאה להזין צדיק ביאור שלם הבعش ט ה'ק אמר על צוואת זו פלא אין

לוד אשת זיפל להשיג דבר זה מרבנן רפומא דאטוני אח עשרה הדברות היו נכתבים בצוואה

ב לודען המהרש א נבד רבינו אולי רבינו הבהיר רק לרבעו או דורו או שלושה דורות

ו אם מותר לסתור דברי התלמוד ה לכל העולם יש אזהרות שמאורש שرك לרעה ומינה דשא ר

גזהות לשלול אקלט דען אפודקון ויזאת ליל תיעול ואף אUCH יש להסתפק בזה מ יש לחוש

לוד אשת זיפל להשיג דבר זה מרבנן רפומא דאטוני גנוי י ליתן לבך רמה פונמים סודקאות ו לחש שהוא מזרען

ו חמורי היבוא מאירובא בת ר' בדורות שבסוגה בטבעם ז מאן דלא קפיד כב אם מי שמזרעו צדיק

רבל יגען להזינו אף אם לא קפיד ה חמירה סכנה מאיסורה כג מעשה נורא שסיפור הדרכי תשובה

השאלה מודעתה רבינו יארחטינר נפרק לאכזריות ר' בדורות סונה כל המורה ספרות נקטין לחומרה היתר אמרה

טיעני בדורות רבנו לי לעירוב על דברי הצוואת ט עונש העובר על דבריו כו עונש העובר אפילו

לשוק מושה י כשלש שיטות כתשzon הצוואת יא היתר ע פ חכם או ע פ שלשה

רבינו לבחןין עם אזכיר הדור לא ידע דבר רע אי אמרין שומר מצוה לעין יבום

טינובי עדיקות יב שומר מצוה לא ידע דבר רע לקחת חתן תח נגד צוואת רבינו

לודען מודעתה לא נתקן מצוה שומר מצוה ליד ר' רק היכא דא אלקיים ביל לעבור מקצוע

טיניל לנטען עלי ישנאן מסנתה ליד ר' פ' אם בשלא הוכח המצוה שיר' שומר מצוה ליד ר' לו שומר מצוה

ליד ר' רק הדר ישנאן בגביה ברכינו זג הטעה שסתומה אלו לא הוזכרו בחז' ל' יד למחות

רבינו יעציגו גודען מודעתן זג לנטען לאנשי שטאשוו לעבור על הצוואת מכך לעלות אב ובן ולס ת

זה נחרה יב אם מינבר הוראה עריך לשער לושאן במקום דמותר ובעל נפש ראוי שיחמיר מג אם המשcir יכול למחות

טיניל טיניל טיניל טיניל ברכינו זג לרטול שעידן אם המבטל צדיק לשלים קנס לאחר

השידור ונודע לו שיש שמות שוונים אם לאחר שקנה בית דירה וכדומה נודע לו שהיה שם תנור

זג הינו מרת מינימט זג לרטול שעידן כי אמתה ברלה ונשמדת התבע והנתבע בביטול שעידן טז לסדר

קדושין זג קהילות ספרד ותימן ייח נוסחאות הצוואת יט התיחסות

לברברי יד שטבנגלים זג לאור קיט לשיטה שומציא-כת י' החת ס סמן על ר' ת בדבר הלכה שהראשונים

הברברים לא שיטות שיטות זג לאור קיט לשיטה שומציא-כת י' המג לא ראה ספר האשלול

לברברים לא שיטות שיטות זג לאור קיט לשיטה שומציא-כת י' נטגלה בקדר יחזקאל

נוסחאות הכת"י והדפוסים
למי נכתב צוואת רבינו - על פי כתבי יד

א. מחברו ובניו יהודה החסיד או לא

בידינו מגדולי הפוסקים הראשונים ואחרונים ומוכבל אצלנו על ידי סופרי קוראי הדורות אשר כל דברי הצוואה הזאת מקורה מפני קדוש עליון רבני יהודה החסיד משפירא, בהקדמה זו מתחילה בעל*השביעים תרים'* את פירושו והקדמתו על הצוואה. ישנו הוכחות רבות לקביעת זו שמחברו של הצוואה הוא רבני יהודה החסיד, גם תלמיד

וניחת הדריך מהרץ אלחנן בדור השלישי בדור הרביעי בסוף ברכת הגדול (סימן ט"ז)

ازהרוה רעויי ארילום וקרובה שנרבינו הזהיר על זה בצוואתו

(מערכת ספרים מערכת ח' אות צ"א) כתוב דראה בסדר הדורות בשם צמח

דור ושלשת קבלה, כי רבני שמואל הנביא אביו של רבי יהודה החסיד חיבר ספר חסידים ובנו ריה"ח חידש בו הרבה דברים וגם עשה את הצוואות, והחיד"א כתוב עליו דליהא אלא רבני יהודה החסיד הוא חיבר הצוואות וספר חסידים ואין רצוני להשיג עליו לי אריך להאריך בזה הרבה, עכ"ל

מקורות והארות

וכותב טעם אбел שכחתי חילוקו עכ"ל. ויתכן מאד אדם הינו זוכם לראות את ספר הכבוד הינו מיישבים

כל הסתירות ולא היו מפקקים בדברי הצוואה.

ב' בתחלת פירושו ברית עולם על ספר חסידים כתוב רמזים על זה ע"ש, והגאון רבי יוסף עניגל

רבינו ש"ת בן פורת הוסיף ע"ז דמשמעו

לכוארה דעתן הצוואה מר"י חסיד ז"ל יען כתוב בה ג"כ
חבורותם שקבעה כמו תרגנול ישחתנה מיד צוואה נ'
ואילו בש"ס (שבת ס:) דהאומר שהטו תרגנול שקרתת
గברית [הינו תרגנול כמו קרא גברא] יש בו משומם
דרכי האמורין וכו'. וייל דכיוון דעשה כן רק לקיים

צוואת החסיד ז"לתו אין בו ממש דרכי האמורין כיון
דאין עושה ממש דרכי האמורין ורק מפני ציוויו אותו
צדיק, ואדרבה ייל' דמש"ה הוא שצוויה החסיד ז"ל ע"ז
בצוואתו, והינו לפי שראה המנהג כן שמהרדים
לשוחות בכח"ג כמו שהמנגנון כן עדין עד היום, [כמו]
ברמ"א הניל ולישב המנגנון הוכרחו לחדר אדם אינו
אומר כו' שרי כנ"ל, ועכ' חשש ע"ז שנתפסים באיסור

, רבני ירוחם (חולדות אדם

ונבות נמי ב"ה), *ארחות חיים* (ח' הלכות אבל סימן ל"א)

ועוד הרבה ורשותם, היבאו דברים שכחוב רבני בספר
לע"ז איזה דבר מדבר מהם כתובים
בצוואה זו. כמו כן רבני עצמו בספר חסידים (סימן קצ"ז).

שהחיבר, שהראשונים כתבו דברי הצוואה בשם ספר זה.
חזקת צוואה זו חיברה בריטו יהונתן המתמיד
היא, שהוא עצמו בספר הכבוד מיישב דבריו שכחוב
בצוואה (סימן נ') שלא יסתרו דברי הש"ס, כמ"ש בשווית
רבינו ש"ת בית יוסף

מצאת כי כתוב ומה שנוהגין העולם לשוחות תרגנול
שקראה כగורבא אמרין כי כן צווה החסיד, וזמןא חזא
הוי לנוفتحון פה קמיה דמהר"א ז"ל בווינה בישיבה
אמאי סמכין וכו', אבל אח"כ זה ימים רבים וראייתי
בספר הכבוד שהחיבר החסיד וכותב שם צוואתו והקשה
בעצמו קושיא זו. וכותב צוואה זו ע"ג דקאמר פרק
במה אשה (שבת ס:) הרי זה מדרכי האמורין ויישב אותה

דחסידותא [להגה"ק מכוטשאטען^ג (צואה נ)] כתוב דמקובל בידינו שהוא כולם קודש
בנעם בלא שום געוזבנט כל' וזהו היה בק' בכל' חז"ל יוזע מהבאים אח
ומה נדע ולא ידע הוא, ע"כ.

אנשי בית משה פרובנצלי נשאל אם ראוי לעשות מעשה נגד חז"ל בשביל
צוואות ריה"ח כי יש בהן דברים נגד דבריהם, והשיב אנכי לשם אלקים אמרת
ותורתו שכחתי וע"פ אמרת, לא ידעתי אכנה כי הצוואות ההן לא אמרן יהושע מפומיה
ואין להאמין בהן כי' לשעות מעשה על פיהם נגד קבלתן זיל, והעוברים עליה בשビルן
אקור חיים

לא מן השם שכולן יצאו מפי החסיד אלא מפי אחרים וייחסו אליו או נמצאו בעזבונותו
והאמינו לו ולא ממן, על הדרך שתכתב הרמב"ם בראשון מהמוראה על שמות זרים
ישראלית ירושלים וברתת'ת הרישובית שיש סנה לבנות בית אבני ולבנות בית במקום שלא היה שם בית מעולם, ואמרי
אינשי להניח בבית תרגול זכר ונקבה ולשוחטם שם וכו', טוב יותר שלא לחוש לדברים
האלו כלל וכיוצא בהם דברים שלא הוזכרו בש"ס ופוסקים ולא ר"י החסיד חתום עליה

וכן מכתבו של ר' שאול ספק הסידים (סימן טס"א)

רבנן החסיד מילנא מביא שרבי אברהם בן הגר"א אמר בשם אביו שניכר
מלשונו וענינו של ספר הסידים שרבי אלעזר מגראמייזא בעל הרוקח חיבורו ויטדו.

מקורות והארות

באופנים מסוימים עפ"י דברי המילוי דחסידותא וכותב
ובודאי שיש לסמוך בכח"ג על הגה"ק דעת קדושים
במילי דחסידותא שיטים ע"ז במילוי דחסידותא: דיל' דקיל וודאי קיל, שלרוב קדושתו לא כתוב בפירוש מותר
וכיר'ב אלא כתוב קיל וקיל וודאי.

ד כפות תמרים (כוספו בחשובה על העורota) כתוב
תשובה לבאר הא דהקשו לוadam ריה"ח החתום על
כל הצוואה מדוע רק חלק ממנה הובא בשו"ע מספר
הכבד ולא כולה, וכותב ע"ז דכשיעני ימצאו שכמעט
כל דברי הצוואה הוקבעו בשו"ע. והאמת הוא שרבינו
הבר"י לא ראה דברי הצוואה כמו שהוא לפניו רק ראה
ברבינו ירוחם המקצת שambilא מספר הבהיר כדברים הובא
שו"ע בשם פוסקים אחרים ומה נובעים מריה"ח כהא
בשם א"ז, וו"ד

אחרי העיון ראה כמעט עצמו שאין מה לתמוה בזה.
אנשי בית משה מהר"ם מנץ כתוב בתוך
הדברים זיל: וגם כל צוואת מהרי"ח לא נתפסתו

דרך האמור, וע"כ שת עצה וציה זיל ע"ז בצוואתו
כי ידע שצוואתו וודאי תתרפסם בקרוב כל ישראל ואדי
במשך הזמן יהיה שכחה מהם עניין דברי האמור, רק
יעשו כולם כן רק מפני צוואת אותו חסיד זיל שציה
על כך, וכיון שעשין רק מפני צוואתותו תו לית ביה
להצללים עי"כ מאיסור דברי האמור יعنיו כולם
נווהגים כן, ולא היה אפשר לבטל המנהג וע"כ שת עצה
זו לצאות על כך שייעשו במשך הזמן רק מפני הציווי
ותו לא יהיה בו משום דברי האמור.

«ספר מיili דחסידותא»

הפטת מל' דחסידותא זיל גה' לא נהג זבדיו רק
בדרכן ספק כמ"ש בלשונו, ע"כ אין לעשות מעשה וודאי

זיל, אמנם כמה פוסקים ומהם המהרש"ם זיל מרבים
לענין לחזור בתוך ה' שנים לדירה שהיא דר שם ומיקל

ב. טעם הצוואות

מצאנו פעמים שנתנו הפסקים טעם לדברי רבינו ועפ"ז כתבו להקל במקום דלא שיקט טעמי אלו וכמה נפק"מ וחילוקי דיןים למדו מזה להלכה, ופלפלו הרבה בכונת דבריו הקדושים כדי לבארם מילתה בטעמה, אמן כתבו כמה גдолוי הפסקים אין לנו שום השגה והבנה בדברים רבינו, וכך ראה ברוח קדשו ואין לנו אלא לקבל דבריו ולא

לモתר כי איך בדבר שאין לנו שום ידיעה והוא מדברים הנסתרים ובמחcit הגאנונים בתראי שהחלו לפלפל בכונת רבינו יהודא החסיד ז"ל, וכי נשכיל בדבר שאין מבוא לשכלנו להשיג, אולם גם לסכל ח"ו דעת רבינו ארון החסידים ג"כ ח"ו, כי ידוע רבינו יהודא החסיד היה רבו של הסמ"ג ואור זרוע אשר כל תורהינו ומנהגנו בארץ אשכנז וצרפת נמשכים אחריהם ולכך בודאייפה שיחתן מתורתן של בנים האחוריים וכו'. והעליה לפי גודל חכמתו מה שיוקף בענייני הזוג ובבודאי אין בחכמי האחוריים לדחות דברי הקדמוניים אם לא נמצא בדורות הקדמוניים חולקים עליו, כי אנו אין נגד חכמתם ותורתם ומסידותם ניבאמ ועלינו לקבל דבריהם באהבה", עכ"ל

לדעתם היינניר מיריב לבל נידחת בה לוייניש הוראה פאלאגז'

, ואני לא ידעתם להשיב להם לא הן ולא לאו, עין החששא יש בו משום ספק סנה, ואני רוצה, כי על פי יהה ח"ו איזה תקלה כיוון שאין ידוע סודן של דברים וככל מקום שוניו שב ואל תעשה עדיף'

מקורות והארות

א"כ מ"ת אחד

וזיל, וכיון דעתך להכى שהוא צוואת רבינו א"כ בחנוך טrho למצווא טעמי בזה וכותב סברות וחולקים לפי הטעמיים האלו בדיני קטרות וכיוצא, ובאמת על צוואת הנ"ל אין לדון ולמצווא טעם כי הם עמקו מני שככלנו בסגולות הסודות ברום גבורה כמו שכחתי כבר במק"א, וכמ"ש מן בש"ת דברי חיים עיי"ש, וגם בזה נראה כן דהטעם שלא יעשה לאחד סנדק לשני בניו בע"כ הוא עמוק ונעלם מאתנו דלכל הטעמיים שרצו לצרף לזה. אם מ"מ מה שאיכא לפרש שהוא מטעם ידוע לנו, יש לפреш בצוואה אלא א"כ מ"ת א' מהם' דאו מותר ולמה בכח"ג מותר, ואם משום דדרמי לקטרות נ"ל אותו בשבייל שמת הבן אח"כ ואחר כמה שנים וכי בשבייל זה אודא ליה מצויה (כמו קטרות וכיוצא) מה שהיא אצלו סנדק בעת מילתו לשמונה, אלא וודאי דהוא רק ענן סגולוי ונסתר ושגבה לעלה משכלנו נ"ל.

ובושא"ת-בניין ציון

כתב זיל, אבל מה עשה ספר חסידיים רוב

שהרי הפסקים העתיקו כמה פעמים מצוואותין, ובامرינו פנחס השלם (שער ח' אות י"ג) שהר"פ מקאריך ז"ע אמר שמיום שהתחילה ללקת בדרך הבуш"ט ביטלו הרבה מצוואות רבינו, ותמהו וכבר העירו ע"ז שם בציונים והערות דادرבה גдолוי החסידות החמירו בעניינים אלו. ה בפנים הספר מהרבה פוסקים בזה, ובושא"ת אגרות משה (ויז' ח"ג סימן קל"א) הוסיף ונתן כל בזה וח"ל, ואף שאיכא כמה דברים מהוציאה שלא ידוע הטעם שאפשר שגム צואה זו היא בלא טעם ידוע לנו, מ"מ מה שאיכא לפרש שהוא מטעם ידוע לנו, יש לפреш כן כוונת צוואתו, ולא להחמיר על מה שליכא טעם.

מנחת אלעד קודם שמאריך לבאר דברי רבינו הוסיף על זה וכותב, ע"כ צרייכים אנו לקבל דברו במורא ולישבן ולהסבירו היכא אפשר אם כי גוף הדברים בצוואתו טעמיים המה גבוהים ונסתרים לפניהם מש"כ רבינו לא

ג. אזהרותיו ברוח הקודש נאמרו

נודע ביהדות (מהדורות אה"ע סימן ע"ט) כתוב שריבינו ראה ברוח קדשו שורעו לא יצליחו בזיווגים כאלה. וכ"כ הראה"ק מקאמארנה בזוהר חי (פרשת משפטים) וכי ריבינו יהודה החסיד בא לאסור, אלא שאומר ברוח קדשו בסגולה שאין זוגם עוללה יפה, וכן מצינו בגדרא שאמר רבי יוחנן על בת כהן לישראל שאין זוגם עוללה יפה אלמנה גירושה וזרע אין לה קוברתו ומביאתו לידי עניות ר"ל, וכי אוסר רבי יוחנן בת כהן לישראל, וכן אין דברי רבי יהודה החסיד, ומימינו לא ראיינו מי שיצליה העובר על דבריו עכ"ל

לא... נר יירבוי בשבעים תמרים בשם בעל התניא זי"ע דכדי לברר אזהרת השלה"ק. וכ"כ בספר אילנא דחיי (ח"ב אוור הנר שוו"ת דף י"ז) דמקובל בידינו שהבעש"ט אמר על מש"כ במצוואה שלא ימשח נעלים ביום שנוסף לדרכן, דפלא גדול בעיניו איך ילוד אשה היה יכול להשיג דבר גדול זה, ولكن הזהיר מלפסוק בענינים אלו, אם לא בענינים שכבר מכואר בספרן של צדיקים להקל, וכותב שם שזקינו מורה"א מקודינוב והיהודי הקדוש החמירו מאד בענינים אלו.

בפומא דאיןשי (МОבא בטעמי המנהגים סי' תה"ט) שאליו היו נכתבים עשרת הדברים במצוואה ודאי היו נזהרים בהם ביותר.

ד. לזרעו

הנושא העיקרי שהאריכו גדולי הפוסקים לדון בעניין מצוואה האם ורבינו ציוה כן רק לזרעו אחריו ושם רק לדורו או לכל ישראל או לדורות עולם. הנודע ביהודה כתוב בתשובתו המפורסמת (מהדורות אה"ע סימן ע"ט) **שררינו ציוה רבן רק לזרעו אחורי לדורותיו ולא לכל ישראל ט**

מקורות וחראות

יהודה (ח"ב סימן קנ"ט) וע"כ ידי לא תהא בו כלל שאין אני רוצה להתערב בזזה, ע"כ, וראה להלן מצוואה נ"ז (הערה א).

ט הכלל הגדל שאין כלל חכמים שאחר התלמוד רשאי לדבר נגד התלמוד והאומר דבר לסותר קוץ של יו"ד מדברי התלמוד לא ייחס בכלל חכמי ישראל, ואנמנם כאשרנו מוצאים אחד מהחכמי ישראל המוחזק בתורה וביראה בעלי ספק שכותב בספר דבר הסותר לדברי התלמוד הייבטים אנו למשוכני נפשין לתרץ דבריו שלא דבר רק לשעה או למשפחה פרטית ודברי תלמוד הם על הכלל. וכיוצא בזה אנו מוצאים לריבינו יהודה החסיד במצוואה שלו דברים שכמעט אסור לנו לשומעם, כי הוא אומר שלא ישא בת אחותו ובגמרה אמרו שהוא מצויה, הוא אומר שלא ישא אב בינו שתי אחיות, ורב פפא ובנו נשאו שתי

דבריו דברי קבלה, ובכמה מקומות מתנגדים להגמרא, ואעפ"כ רבים חוששים להם וגם הרבה פעמים הנשינן מעיד על דבריו, ولكن ע"פ דין הגמרא לא ידעת חיוב שלבו נוקפו שלא לחוש לדברי ס"ח ובפרט דחמירא סכתא מאיסורה.

ח. ובשו"ת ערוגת הבושים (אורח חיים סימן ר"י) כתוב גם כן דמביואר באחרונים דרבינו ראה ברוח הקודש שאין זיווגים כאלו עולין יפה. ובמקור חיים (סימן ל"ה) כתוב, נראה אחרי שריבינו יודא החסיד הוא מבعلي התוס' ורוח הקודש שרה עמו לא נוכל להקל בדבריו ולתרץ בדוחק. ובשו"ת בית ישראל (ו"ז סימן ט"ז) כתוב, מכל מקום אני בעצמי צריך נוהג כшибא אדם אחד לשאול אותה עצה בזזה וכוכ' אין אני רוצה בעצמי

שם אריה

כתב, ומשמעות מהרבה המנוח הישיש מוש"ה מררכי מרגליות אבדק"ק סטנאב שהיה לו בקבלה מאבותיו אשר בזמן הרב מהרש"א באסיפה גדולי הדור שהייתה בעת זו את ובתוכם היה הגאון מהרש"א ז"ל דברו על אודות צוואת ר'ח, ועמד הגאון מהרש"א על רגלו ואמר, אני מבני בניו, ובצוואת הנ"ל כתוב שלא יקרא איש מזרעו את בנו לא יהודא ולא שמואל, ואני זהשמי שמואל ושם אבי יהודא. ושאלתיו טעם הדבר למה באמת לא חשו לצוואת זקנים ריה"ח והשיב לי כך שמשמעות סתם והוא פלא באמת וכו'. או אפשר דהצואה לא היה רק לזרעו ממש ולא לדורות הבאים אחריהם. והרב מהרש"א היה זמן רב אחורי ואיפרג כמה דורות, וע"ז לא צוה הרב ז"ל שלא יקרו בשמות אלו, אבל לא ידעתי א"כ מי סהdotsותה דהגאון מהרש"א. ואפשר דעתתו היה שלא צוה רק לבניו ולא לדורות הבאים אחריהם. וכך לפא' לא ידעתי מקום להקל שלא לחוש לצוואת הרב ריה"ח ז"ל כי קשה לסייע על המעשה הנ"ל מעדות בושׂת מהריני, אתרי שלא ידענו על נפוץ טעם ההבר עפ"ל. ובשווית בית שעריהם העלה ג"כ אפשר דררינו אפילו לזרעו רק לדورو תיקן או עד שלשה דורות'

ה. לכל העולם

אמנם הקושיות על דעה זו שהצואה נאמרה לזרעו בלבד ובאים המה, ובפרט שתלמידיו בעל הרוח העתיק צואה זו מספרי רבו וכתבם בספרו שחיבר לכל ישראל, וכן שאר גדולי הראשונים כרבינו פרץ (הගות סמ"ק סימן ק"ה סק"ז), ארחות חיים (הלכות אבילות), תשב"ז באנו ושביתת מהרי"ל הזכיר אזהרת הצואה בלי כל רמז כל דהו שהצואה מיועדת לזרעו בלבד, וכמה פוסקים הביאו ראייה שהצואות נאמרו לכל העולם ממה

מקורות והארותיד יצחקובשווית

צ"ב, כתב ולולי דמסתפינא י"ל דמ"ש בצוואת ריה"ח בענינים כאלו שלא גור אלא על זרעו, הוא עפ"י מה שנודע מהורה"ק הנעם אלימלך ז"ע ועכ"י שקיבל עליו השובת הקנה ג"פ ופעם אחת על זרעו אחרין, וכן לדעתו פעיל ריה"ח שלזרעו לא יכול לבוא שום הרהור עבירה ח"ז, וע"ז כן היה בכחו למונע מהם נשואין כאלו שלא ניחא אליה מהטהעים ה' אשר אותו, אבל לעלמא שומר מצוה לא ידע דבר רע, ושומך פתאים ה', וכו'.

בשווית אמר רוד דכמו שמצוינו כמה דברים שהחמיירו חז"ל והשתא לית דחש בה יכול להיות כי גם צוואת ריה"ח רק לדورو תיקן ולא כי עומד לעולם, ומ"מ איأتي לידי שאלות כאלה מסתפינא להורות בה היתר מפורש.

דרך חסדא הו נסיבי לרומי ולמר עוקבא בר חמיה, וכיוצא בזה בצוואה ההייא, ואם היה החסיד מצווה צוואה זו לכל ישראל הרי הוא סותר לדברי תלמוד והיה אסור לנו לקבל דבריו כלל. אבל האמת יורה דברכו כי החסיד לזרעו אחורי צוה לדורי דורות כי ראה ברוח הקדר שורעו לא יצלח בזוגים אלה, ובזה אין סותר דברי התלמיד ששהוא על הכלול ודברי החסיד היא ויש לציין דף שאר הפוסקים שלא קבעו

זה בסוף להקל בצרוך טעמי נוספים להתריר ובמקום בשווית דברי חיים, בשווית דבון בשווית דבורי חיים, בשווית עמה צדק, שווית מהרש"ם שווית שם אריה אגרות משה

שבחلك מהצוואות נכתב שלא נאמרו אלא לזרעו בלבד ומשמע דשאר הצוואות שנאמרו בסתם, לכל אדם נאמר יא

חזקת שאותרו רבינו נאמרו לא לישראל ולא לזרעו בלבד כתבו בשבעים תמרים ~~בידיו דתורה וילדי ר' יונה ברכות~~.

דברי הצואה קבועם היבי בש"ע והרמ"א בהגותיו^ג, ואם רק לזרעו צוה מזוע איפוא קבועם הלכה לדורות לכל ישראל שריבינו לא ציווה עליהם, ואין לומר דמכיוון שראו שריבינו חשש לצותן כן לזרעו ודאי ראוי לחוש להזהיר, לכן חשו גם הם לכל אדם, כדי שבעל נפש יחווש לנفسו, דא"כ היה להם כתוב רק בלשון מצוה מן המובהך, או כל בעל נפש יחמיר וכדומה שיתמע מפורש שהואה הילכה פסוקה וחובה לכל אדם, על כרחך לחוש להזהיר, ולמה נקבעו סתם דמשמע דהילכה פסוקה וחובה לכל אדם, אמן גם זה יש מצוואות רבינו לכל אדם נאמרו ולדורות, וכך נקבעו בש"ע להילכה. אמן גם הוא מזוע של לדוחות ע"פ הפסיקים שכתו (ראה להלן אותן ו') דיש לכל אחד לחוש שמא הוא מזוע של רבינו, וכך נפסקו ההלכות לדינה בש"ע.

ו עוד, דישנם מצוואות דבודאי נכתבו לכל העולם ולא לזרעו בלבד, מצואה מ"א, לא ישחות אדם אווזים בשבט ויש משפחה שמונעים זה בטבת וכו', הרי מצואה כן גם למשפחות אחרות, וכן מצואה נ"א - לא ידור כהן בריגנסבורג, אינה מכוונת לזרעו שהרי אינם כהנים^ד, ועוד דLAGBI כמה אזהרות כתוב שהעונש יחול על אחד

מקורות והארות

שׂוֹאַת זְמָנֶק בְּרִמְמָא

אין לאדם אחד להיות סנדק ב' פעמים במשפחה אחת, ובספר חיים ושלום (ח"ב סימן י"ג) הובא בשדי חמד,

שׂוֹאַת זְמָנֶק בְּרִמְמָא אֲלֵילִים לְשַׁחְתָּה, בְּבִי"ד

(שם סעיף ג')

יא. שמובא בתוס' (ברוכות ח:) בשם המדרש ג' דברים ציווה רבינו הקדוש לבניו בשעה שנפטר שלא תאכלו לחם בשבת עד שתתגמרו כל הפרשה, כתבו שם דרך ציוואה ר' יונה **ולכן נפסק בש"ע** מצואה מן המובהך שישלים אותה קודם שייאלל בשכתה.

שׂוֹאַת זְמָנֶק שֶׁם אֲרִיה

שבעה עיי' **אמנם יש לדוחות דרבינו הרי ציווה כן לזרעו אחריו לדורותיו, ומהם יכולם להנשא לכהנים ויהיו כהנים מזועו. יש שהביא וראי' להיפך מצואה נ"א שכותב בה לא ידור רב בהילבורי כי לא יאריך ימים שם, ולא מסתבר שאסור על כל רב לדור שם והיהודים יצטרכו לדור שם ללא רב, אמן בש"ת של"ט סעיף א'**, מצואה מ"א - אין לשחות אווזים בחודש

מאנשי העיר או גدول העיר (כגון צוואה ב', ג', ו') זהה לא שין אם נאמרה צוואת זו לזרעו בלבד טי.

זה דוחק גדול לישב דבריו ולומר שלא ציווה כן רק לזרעו, כי אין לשונו הקדוש משמע כן, וכן מצאוו לגולי ישראל לדורותיהם שהמששו מאוד והחמיר במצוות אלו לכל העולם טי.

כתב, דכיון שהדבר ספק אם לזרעו נאמר או לכל העולם, בכה"ג נאמר אם הלכה רופפת בידך צא וראה איך העולם נהוג", דיש דברים שקבלו עליהם רק לזרעו נאמר ויש שקיבלוASA לאסור בכל העולם.

מקורות והארות

ר' צוה כן, או לכל העולם, لكن לכתילה ודאי דיש לחוש להזורה ורק כדי עבד אין לחוש להזורה.

וכתב ובמדינתנו אין מדריקים רק באשה שמה בשם. בשם חמוטה ודרכו זה מבואר להחמיר גם בספר משנת חסידים, ובשאורי הדברים אין מדריקין במדייננו, וגם כנראה שלא היה כונתו בהזורה רק לזרעו במדייננו, כי האחרוניים בעלי קבלה כמו המשנת חסידים אין מביאין רק שם בשם אמר אלמא רבשאורי הדברים לא תלך אק שם חדש כלל.

כתב ג' באות חיים שלום [לחג"ק ממונקאטש] לגבי מה שנوتנים להרב סנדקאות אףיו כמה פעמים דוחה סותר לצוואת רבינו, וכותב, כיון דרך נהוג במדינת פולין מימות אבותינו דור ודור בקהילות רבות שהרב אב"ד הוא סנדק אףיו פעמים רבות אצל א', בע"כ דקים להזורה ומוקובל אצל דלהרב אב"ד (שהוא אצל כל א' וא' כפי המנהג נ"ל) לא הייתה הצוואת כל רך לאיש פרט שנקרא בעל ברית ונוטן מתנות بعد הילוד והוא זכרון אצל תמיד, (וכנהוג במדינת אונגרון שאין הרוב סנדק אצל כ"א וא' רק בעה"ב אהבו שבוחר לו והוא נקרא קווואטייר שלו כל ימי חייו), וכמו בא ספרים, משא"כ הרב שהוא אצל כל א' וא' והוא לא נקרא בעל ברית, ובכה"ג לא קפדי ולא קפדיין בהדייה, והעיקיר דבע"כ קים להו שבכה"ג לא היה הצוואת מעיקרא נזוכר וכו'. הנה זה ראוי מעשה רב אוזמור' הגה"ק מפה"ק זי"ע וכן אמר' הגה"ק זי"ע כי בתאותם אם כי כבודם בסנדקאות בשניות המה לא היה סנדק רק בא' וכו', ונראה טעםם לאשר נ"ל בכה"ג לא היה צוואת ריה"ח כיון שנางר שהרב דמתה הוא אצל כולם, משא"כ בתאותם מילתא שלא שכחא לא"ש מנהג, וע"כ חשבו בהזורה סנדק

כתב כ"ז בכתובה בגדת אמרת ר' צוהן כתוב השאלת השאלה כיצד לכתחיל בגדת את שם העיר היידלבורג. והשיב:ubi אומר לי שםולים וشنים קדמוניות לא נתנו שם גטahi בהיידלבורג, כי בודאי לא עברו על צוואת ר' החסיד שלא ידור רב בהיידלבורג. טו. פוסקים כתבו אסכמה לכך צוואת רבינו אמרה לזרעו בלבד, מהה בצוואה החמיר ובניו מאור בכמה דברים בספר חסידיים עצמו היקל בהם

כתב דק הלשון טוב להם שלא כתוב ערך ערך אמרת ר' צוהן או בת אחוטו, ובס"ח (ס"י תפ"ח, תז"א) כתוב דשרי, ובסימן תע"ז כתוב שזיווגם לא יצילה, בצוואה כ"ג - שם כללה וחמותה לא יהיו שווין, ובס"ח (שם) דרך במשולש כתוב ערך ערך הבושים

כל הנ"ל בכמה אנפיין ראה כ"א במקומו על נכוון.

וז"ל, בספר חסידיים סמכין וידעתה שהשר נהג מאד אחר אותו ספר והאין איתרומי מילתא דפסק כתוב וראויל כל אדם להחש ולקיים צוואות הרוב רבינו יהודה החסיד כי הדברים עתיקים וכי שודעם ועובד על דבריו הרוי זה

משה (מהדור"ק סימן נ"ח) כתוב, החסיד ז"ל רוח ה' דיבר בו ומניין לנו לחפש דבר כי מי עמד בסודו אפס זכור אזכור מה ששמעת מש"ב מרנא ורבנן קדוש ה' מכובד מ"ה שלום רוקח זי"ע האבד"ק בעלה כי דרכו בקדוש היה תמיד לחזהיר להאנשים אשר הסתו פפו בצלמו מכל לזרזיז כל שהוא מצוואת ר' החסיד ז"ל. ובשות'ת שב

ובעין זה כתבו כמה פוסקים דאן אולין בזה לכללא אמרין (יבמות עב) לעניין מילה ביום דעתך, והאידנא דדרשו בה רבים שומר פתחים ה', הרי דין דשומר פתחים ה' לא לבד דמשוי היתרא רק משוי נמי חיובא לדורות, וכן גם לעניין צוואות רビינו נאמר כן י"ג.

ו. לחוש שהוא מזרעו

תלוקת השדה
מפלפל שמא יש לחוש, אף אם נאמר שלא צוה רביינו רק לזרעו בלבד, מ"מ כיוון דחמירא סכנתא מאיסורה יש לכל אחד לחוש שמא הוא מזרעו, ומסיק לקולא מכמה טעמי ט'. אמנם בדמשק אליעזר (על הצוואות, אותה ה') דעתו דכיוון דאין ידוע מי הוא מזרעו וממי לא לנן צריך כל אחד לחוש לדבר הצוואות.

ז. מאן שלא קפיד

גביל למדונו חז"ל
בכמה דברים האסורים מחמת סכנה כל דקפיד קפדי בהדייה ודלא קפדי לא קפדי בהדייה ורב"ר ברינו עצמו בספר חסידים (סימן תנ"ט) וכתבו הרבה מגדולי הפוסקים דגם לגבי צוואת רביינו אמרין האי כלל ואמן שלא קפדי

מקורות והארות

دلענן אישור הקילו בכיווץ בזה לעניין סכנה אין לסמוק על הספק, אבל בזה שאין הסכנה בודאי בטבע כלל ורק לפי ציפה ברוח"ק אינו מוכחה לומר בזה חמירא סכנתא, ומ"מ אין לנו ראייה על זה עכטו"ד. וכ"כ בשות"ת רביינו.

כתב בתוך דבריו ז"ל, הרוצה להקל בצוואה זו [צוואת כ"ג] בטענה דמן יימר דמזרעו אנתיא יש לו על מה לסמוק,adam בלאו דאוריתא דלא יבא עמוני ומואבי רצוי ללחוחתו משום בא שנחריב ובבלב את הכל, כ"ש ק"ז בזה דבגלוותינו אין אנו יודעים, ע"כ.

כתב דהחו"א הקל למאן שלא קפדי לעבור על צוואת רביינו, אמנם מביא שם עדות מהגר"ח קנייבסקי שליט"א מעשה באחד שחף בשידוך מסוים אשר בצואות ריה"ח הזהיר שלא לעשותו, בא אל החזו"א והביע ג"כ דעתו נגד השידוך, ושאל כמה ובנים להתריר לו והסבירו, עד שנשא ולא עללה זיווגו יפה. עכשו חזר אל החזו"א. אמר לו, "צוואת ריה"ח אינה הלכה או דין, לא שייך בזה שיצרפו سنיפין להקל או דעות של אחרים, ריה"ח צפה ברוח קדשו עד סוף הדורות וראה שכל השידוכים בניסיבות הללו אינם עולין יפה - ומה שייך להקל בזה".
רחסידותא (על צוואה ני וכט"ח סימן תנ"ט) כתב ז"ל, וסגןון חש מצד איזה ספק או פחד או שלא יעשה

ובן פורת **הנשׁתְּתַתְּתָ שערם** להנ"י ענגיל זצ"ל . וראה ביתר הרחבה (אות י"ד) אי צריך למחות למי שעובר על צוואת רביינו.

שהאיסוד מצד סכנתא לא אולין בתר רובה ולא מהני אף ביטול בשישים, [וכ"ה בנווב"י (תניא אה"ע סימן], וא"כ ה"ג לא מהני הרוב ועל כל אחד למשיח שמא מזרעו הוא, מ"מ כיוון דהרבה אחרים חולקים על הט"ז אולין לקולא בפרט בדבר שאין לו שורש

מקום ספק, משא"כ הכא אחזוקי איסורה לא מחזקין דמהיכי תיתי להסתפק שמא מזרעו וכאילו אין כאן שום מיעוט ואין לחוש כלל. ועוד Dai לא הכى לא הוועיל כלום הנוב"י (הנ"ל) بما שמצו פתח להתריר להקל בצואות רביינו כיוון שלא ציווה רק לזרעו דמלל מקום יש לכ"א לחוש שמא מזרעו הוא, אלא ודאי דאיין לחוש להזה [לבד מהמשפחות שמתיחסות אחריו כמו משפחת המהרא"ם א"ש זי"ע שהיה מזרעו ע"פ קבלת אבותיהם].

שוד אמר' אש
שהוגד לו שמשפחתו מתיחס לרביינו ז"ל הרוצה בדברים שהם סכנה בטבעם כגון ארס נשח בזה, אף

לא קפדיין בהדיה, ויש חולקים כן. וראה עוד בהערה אם מי שהוא מזרעו של רביינו צריך
לחשך כל עניין כי

ח. חמירה סכנתא מאייסורא

מגדולי הפסוקים כתבו דאך שיש כמה ספיקות אם לזרעו בלבד ציווה רביינו או
לכל העולם, ובאופן מסוימים אפילו למייד דזה לא בכלל האיסור, מ"מ

מקורות והארות

ר"י החסיד צוה עליינו להשמר מכל ملي דאית ליחוש
בחו מושום סכנתא מדברי קבלה שבידו, ומשם והלאה
כ"ש וק"ו בדורות הללו והבאים אחרינו, שאין לך יומ
שאין קלקלתו מרובה מחייב, באופן דלאו בהקפודה
תלייתא, רק بما שהם אמרו דלאן דלא קפיד
לא קפדיין בהדיה, דברירא להו מיליאת דהכי היי בלי^{עכ"פ אין החשש גורם עליו שום צד ניגוד או הקפודה}
ספק, אבל אכן יתמי דיתמי מאן מפיק דהכי הווי, שמא
בכל גונא הוא מסתכן ומתחייב בנפשו ח"ז, וכען זה
כתב החיד"א ז"ל בספר ברית עולם (סימן תע"ז)
(מאמר ראשון פרק ע"ה) כתוב, ואין לחלק

התנגדות או שלא יהיה עליו התנגדות או פתחון פה אין
כ"ז מעין בחינת מקפיד ול"ש בכך סגנון מןDKP, ואדרבה ע"י שהוחש ניזול מכל מני קפידות נגדו.ומי
שהוא רק חשש בלבד ואינו מרגיש ע"ע קפידות בכך הדעת נוטה ומכרעת שהוא בכלל דלא קפיד לא קפדיין
כל דהו, והולך בתום לך בטח ושומר פתחים ה', עכ"ז.

לא בירא דעתו של החת"ס בנידון וכמה סתרות
יש בדבר זה והרחבנו בברורו דעתו בצוואה כי' (אות ז'
], בחופת חתנים (דיני זיווג), ש"ת שם אריה
ש"ת יד אבני-צדך, ש"ת אמרי ערך שי, ש"ת חנולות לב
, ש"ת אגדות משה

בתשובותיו לאה"ע גבי צוואת אחרת דבי אחיהם
הנשואים ב', אהיות אחד מהם ימות או לא יצilihו,
[...]
[...]
[...]

ע"י"ש דמבהיר הטעם דהכא
אמרין הכ"י ולפי"ד מי שהוא מזרעו אין לו קולא זו.

זכותיהם ע"ש. ושם נמצאת הסכמת הרוב כמוור"ר

חשלי"א) מביא עובדא מהבית ישראלי מגור זי"ע שהיקל
אף אצל אחד שהוא מזרעו של רביינו, ורק כשהראה
שעפ"כ חששו לדבר אמר: מאן דקפיד קפדיין בהדיה
ולא אבה להזדקק להם שוב בשאללה זו. ובש"ת
שבסוף ספר אור הנר כתוב, ואני רגיל לומר להשוו
גון זה שע"פ הדין אין שום חשש ואם עליה פחד
הסכנה ח"ו על מחשבתו איז אין אני רוצה להטער
בזה כי דברים של סכנה כאלו תלוי במאן דקפיד ומאן

ההכלcta כוותיה דמור"ר, ואחדינה בשיפולו גלימה
ורהיינא אכתירה, דמאן חשיב ומאן ספין ומאן רקייע
בדורות הללו לlolzel ח"ז ולהקל כאשר קדשנו במצוותיו
איש אלהים קדוש הוא כר"י החסיד, מכח קושיא
ושקלא וטריא ולחלק בין קפיד לא קפיד, ודילמא לא
ז"א אל' סטה מלה שפטם נאמנויות כרב הסדא
ורמי בר חמא ומר עוקבא דנפשיך זכותיהם, לא היה
כ"כ תגבורת הפט"א להזיק להו, כדאמרין תא חזי מה

רשותרי הלכה (לובאנויטש, עניין שידוכין סימן כי') ובקבין
ישורון הביא ב' חשבות מכת"י הגרש"ז
אויערבאך זצ"ל שכח ג"כ לכל הדברים האלה אינם
בגדר הלכה ומאן דלא קפיד לא קפדיין בהדיה.

עלך וכמי וכנה רבנות, לא בן הביא ברורות אחראיות
אתנו יודע עד מה, מי יהיה נכון לבתו דנפש
זכותיהם ונטורא דמארה לא אעדתו מיניה, כי על בן

שציריך **חכובו תרבותנו אונתולוגי רבי שופטך בש"ע**
אדם להזהר בדברים המבאים לידי סכנה מודול להחמיר בספקן כי שיתור החמירו בספיקין
מבספק איסור ומילא גם בראויותם אלו שהזהיר עליהם רבינו ציריך להזהר בהם מודול כי

ט. עונש העובד על דבריו

כתבו הפסיקים בלבד מהכלל הנ"ל דחמירא סכתא מאיסורה, הכא איכא טעם נוסף להחמיר מודול זהה, והיא מפני העונשים הבאים למי שעובר עליהם. לא מביא

בבבון ר' יונה זעירין ע"מ

מקורות וחראות

בספר תורה יום טוב (עמ"ו נ"ט) השובה מבעל וחיה יוסף מפאה זocked ווז"ל: ואיך הצדיקים היו מקפידים על צוואת רבי יהודה החסיד, אמרתי אספרא מה שבידי הוא עובדא, כשהיתה דירתי בק"ק פפא, כאשר נתרכו תלמידי הישיבה והיה בית המדרש צר מהכיל, והסכוימו הקהל להרחיבו אבל היה שם בחצר אילין של פירות שלא היה נאכלין משום תולעים, והוא רוצחים לקצץ מקטחו כדי שיוכלו להרחיב הבית המדרש, והוא כמה צדדים להקל על פי הלכה, רקימא לנ במעולה בדים ל��צציו שרין, ועוד שלא היה רוצין דרבים בבית המדרש מקום תורה, ועוד שלא היה רוצין לקצוץ כל האילין ורק חלק מןן, ושאלתי פה קדרשו של מrown הה"ק [מהר"א] מבעלוא ז"ע, שהיה מתעכב אז בעיר פуст, והשיב לי בזה"ל, פעמי אחת היה רוצין בק"ק בעלה להרחיב ביתו של אמר"ז ז"ע ועל ידי זה הוצרכו לקרקע שוכנים הולכין עליו, ואני הכוונה בזה לקרקע דרשות הרבנים רחוב העיר, אלא לקרקע השיק להביטה, ואמר אמר"ז ז"ע הנה למדתי בחושן משפט כל השיק להלכה זו ובירורתי לעצמי דין דין בזה שום חשש על פי ההלכה, אבל יש שורה קתנה במצוות ריה"ח שלא ליקח דרך הרבנים (ראה מ"ש צוואה מ"ה הערת קי"ב), מזה אני מתיירא, וכך היה תשובה אליו על השאלה בעניין קציצת האילין, דאף דעפי ההלכה אין חשש, אבל מצד דברי ריה"ח אין יכול להסבירים להיתרא", עכ"ל. הרי דחששו מודול לצוואת רבינו ציריך אף שע"פ ההלכה אין מיחוש ואין מקום לאסור עכ"ב.

ובצואה (נ"ח) [מ"ט] (בעניין איסור נתיצת תנור וכיריים) כתוב כי סכנה גודלה כל עושה אלה. ובשורות בן פורת כתוב דכוונו בזה גם על **[לטיגרי ענגיל]** כל הרבויות הקהילות, אכן בשווי תעלומות לב. הבין דזה נאמר דווקא על אזהרה זו.

בעניין אם הזהירות בדברים שאמרו עליהם חז"ל שהם מבאים לידי סכנה או בדברים שזו עליהם רבינו ציריך לאו, **שווות יד יצחק** ובשורות **[לטיגרי ענגיל]**, (ח"ב סימן קנייה וכונט) ובשורות חממדת שאלן אודות שידוכי כללה וחמותה ששם שהוא כתוב באה שאלת כזו לפניו מאת איש אחד מקרוביו, והיה מצוה גדולה ורציתו להתיר, ולא רציתי לשאול את אדרוי"ר הגה"ק מבעל זocked, כי ידעתי שהיה מחייב מודול בצוות ר' יוחנן ז"ל ושהשיב לי שינו הרבה הגה"ץ בעל דרכי תשובה ז"ל והשיבו לי שינו את שם הכללה וכן עשו והיה הנישואין, רק לא עלה היזוג יפה כי נשאר במלחמה והוא נשארה עגונה, ע"כ לדעתו וחמנות כזו נהפק לאכזריות, הגם שיש לומר מלחמה אין ראייה כי היה מכת מדינה, רק גם ידעתי מכמה מעשיות שלא עללה היזוג יפה אם עשו נגד צוואות ר' יוחנן.

לגביו אם מותר לסתום חלון אוفتح למורי כשבטול המקום למורי ובזהו חדש, כתוב, דבר זה צרכא רבבה ומיא עלה שמים וירד וידע אם בכח"ג יוכל למשיח או לא ופירוקא לסנהנא לא עבדין, וכל מה דאתה יכול להרכיב ספיקות וס"ס במקום סכנה אולין לחומרה. כתוב כמה פעמים דין לסמוך על זה שזו רק לזרעו כי מיידי

כתחזון נתקין להזומה. וביעיריו כתוב וז"ל, ופשיטה לענין דלית לנ **וילט האסורה בה בשנית החרק לוועט לענין** **מאיסורה.**

שאר המצוות הנסיון הוכיח בכל הדורות שכל אלו שערכו על דבריו נענשו וניזוקו, ולכן
השומר ופשו יחווש להזהר רזה מארך דלא לעיל בלטotta דרבנן כי

מקורות והארות

משנת קצ"ב וקצ"ז היו ממה שערכו אצוואות. ע"כ.
והරח"ק מקמרנא זי"ע בספרו שלחן הטהרה (הלכות
שבת סימן ר'ס סעיף ד') כתוב וועל', וכי יודע להשיג טumo
הקדוש אם הוא סכנה או שאר דבר, והעובר על כל
דבריו שנאמרו ברורה"ק מסתכן בנפשו ועתיד ליתן את
הדין ועברין מיקרי, כי מי יכול לספר כחו ומדריגתו
אשר אחד מן הנבאים לא בא למדרגה קתנה של מרן
רבינו יהודה החסיד שבחו מי ימלל, וראה מה שהבאנו

כו. בבבנה"ג (אה"ע סימן ס"ב הגבי אות ד') כתוב, ראיינו ובאים
ב' אחים נשואין ב' אחיות ולא עליה זיווגם יפה ולא
זו בלבד אלא אח ואחות הנשואין לאח ואחות לא
בש"ז היוסף אומץ
אות ג') כתוב, בעניין שמות כללה וחמותה או חתן וחמי
שווין, אני הצעיר ואני מעתים שלא הצליחו בזיווגם.
ואתיא מقلלא אחת היהתה שאמר אביה שאינו חש זהה
ולא היו ימים מועטים שמת החתן בקצרות שנים,

להגראח פ פלויט זצ"ל תלמיד
החת"ט כתוב, ועובדא ידענא מרן הגאון זצוק"ל זי"ע
כשנשתדר עסתו א' אשר לא זכתה שכינסנה לחופה
בעה"ר בחיהו, היה שם החתן ג' משה ואמר אף כי
אינו חוש לדברי הר"י החסיד, מ"מ מהיות טוב יקח
לו עוד שם אחר ועשה כן עד היום, ובעו"ה ההוא
గברא בכל עניינו ודרךו הוא קשה יום ומיא יודע.
חניא וחיסדא כתוב, והנה בעיינו יע"א
בשנים קדמוניות שערכו לא היו נזהרין בצדאת הרב
החסיד ז"ל כל כך זולת בימינו מזה שנים נתפשט הדבר
להקפיד בהם ע"י סיבת שת"ח רב ועצום ז"ל השיא
בתו לחתן אחד ששמו כשמו וכמעט שערכו ימים נפטר
חתנו לב"ע, ותלה הדבר לומר שהיה בעבור שערכו על
צדאת הרב החסיד ז"ל ומאותו זמן ולהלאה נתפשטו
מצוות הנ"ל ומকפידי טובה בהן עד שלפעמים
מפסידין מן טובה מזוווג לזרוג בין העשירים ובין
הבינוניים וכיווץ, וגם הינו טמא משום שחקרו
ורשו על העבר ומצאו שלא עליה זיווגם יפה ותלו
בצוזאות נסיבות תעלומות לב

עד דלא מטא זימנה, בחור וטוב בmittah חטופה בפתע
פתחום, ולא ישב בבית זה כי אם זמן מועט עד
(עד זוואה)
חסידים כתוב גבי צואה זו וועל', וראו לכל אדם לחוש
לקיים צואת ריה"ח כי הדברים עתיקים,ומי שיודען
ועובר על דבריו, הרוי זה מתחייב בנפשו עין שם.
ולבניא בששיות חיות ביד
ואנן בידין ראיינו להחמיר בכל צואותם ורבינו יהודה
החסיד ז"ל כי העובר עליהם לא ינקה מミתה ועוני
כל חי

כתב, ובעה"ק ירושלים תוכ"א נזהרים בזה הרבה
וגם בירת ערי תוגרמא שמעתי שנזהרים הרבה ברוב
מצוות הרוב ז"ל ורבים עברו ונענשו ע"כ. ובהגדות
מהרש"ס על הצואאה גבי נתיצת תנור וכיריים כתוב,
ובហיותי רב בעיר יאולויז עני ראו באחד שנתח קצת
ממקום התנור לצורך הרחבות מקום בכיהם"ד ובעת
גמר הבניין עמד ע"ג מקום ההוא ונחלש פתאום בחולי
ליאות האברים שקוין לעהמונג ומת מחוליו זה ר"ל,

שטיין גוזה נסתכן והוא
בדוק ומונסהומי לא יחווש לנפשו בדבר סכנה ע"כ.
אחר שהביא דברי
החד"א הנ"ל כתוב, גם אני בעוני ראייתי הרבה מאד
בעירנו זאת אנשים שהייתה שם חמייהם ולא
הצליחו הן בmittah הן בעוני הן بلا בנים. ולגבי כי
אחיהם הנשואים לב' אחיות כתוב שם, וכבר ראייתי בעני
שהיאר ב' אחים שנשאו ב' אחיות מן האם וקדום

מבייא מעשה שני בניו של הגאון ר'
אברהם בגין זצ"ל נשאו שתי אחיות וכשבא הגאון

בצוזאות ר' החסיד ז"ל בשום צד, כי רוב שמו

ג.CSI שלשון הצוואות

בכל גודל נקטו הפוסקים דין להוסיף על מה שנחפרש בצוואה לאסור, וכל שיש אפילו שינוי מעט مما שנאמר בצוואה ואין ממש בדבריו ונוכל לומר דעת זה לא אסור, הולכין לקולא ואין בזה קפידה^ט. וכותב מהר"ש מליאו באוטיש בספר מגדור עוז (עמו ד'א), הטעם דרכם הצוואות אינם מובנים כלל ע"פ השגה והבנה, א"כ אין לנו אלא המורה מתוך לשונו שהיא בדומה ממש משא"כ אם חסר איזה דבר אין זה בכלל הצוואה^{טט}.

יא. היתר ע"פ חכם או ע"פ שלשה רבנים

בשו"ת אבני צדק (ו"ד סימן מ"ז וקמ"ב, אה"ע סימן י' ויא) מביא שמקובל בידו בעניינים אלו שאם שלושה רבנים מסכימים להקל אין להקפיד בזה ושרי, והוא"ז בהרבה מספרי הפוסקים^{טטט}. ובשו"ת יד יצחק (ח"ג סימן ק"ט) מבאר דבר זה דהוא כעין מש"כ בשו"ת דברי

מקורות וחראות

וצ"ל מהחתונה של הצער נפל מהעגלת ונמחזה ידה, כתוב ווז"ל, והעיקר בזה כי כך מקובלני מגאוני קדם וגם מגאון ישראאל החזון איש ויל', כי מה שאפשר להקל בלשון ריבינו יהודה החסיד ניתן לפרש

תור"ט כתוב, ויודע אני עובדות שהתחתנו ואחרי זמן נענשו ביסורים ותלו בזה וחמירה סכנתא מאיסורה וכו', ועודא ידענא אצל מラン הגאון רבי יעקב קניבסקי כמה חכמים אין חוששים כ"ש במה שאינו מפורש והכו אמרו, וציווה הגאון הנ"ל לשנות שמה ולא יזכיר ולא כת. בשו"ת לבושי מרדי (אה"ע סימן מ"ד, ובמהדורות תרצ"ז

, ובהגחותיו,

בראשית פרט ברכות קדושים, הרץ מינון קמ"ט, קנו"ח
כרם שלמה (ניסן תשמ"ג) מהדברי חיים מצאנז ז"ע, שו"ת
ובדרכי תשובה (סימן קט"ט סק"ה), שו"ת
בית ישראל, ועוד, וכ"ה בשו"ת מקדשי
השם (סימן נ"ח). ובהגחות דבר צבי (שם סק"ג) כתוב,داولי
מיروسלמי (סנהדרין פ"ב ה"ה) ולמה שלושה
שאין הלכה מתבררת בפחות שלושה, וכע"ז מצינו
בהתיר עגונה דבעין שיסכימו שלושה גдолין הדור
ע"ש, ובשות יעקב

שבירע אבן קירה
שבירע מון הרבי חיים
שדרבי ר"י החסיד הם לעלה משכליינו ואין לנו
מזזה דהיכי שלא שייך טעם זה איינו בכלל אזהרה, אבל
וז"ל ומסיים בזה"ל: ומוקנים אתבון וכדמץינו בילקוט
שמואל ויבקו שלושה הגברים, ומה שלושה

ח' ב אה"ע סימן כ"ז לעניין קטלנית שתלווי בדעת צדיκ הדור ולهم נמסר דבר זה ל, וכיו"ב כתוב הגה"ק בעל הבני ישכר בספרו 'דברים נחמדים' (חדושים את י"ח) דעפ"י חכם שבדור בודאי גם רבי יהודה החסיד מתייר, כי בשם אין פוסקין הולכה בשום פעם רק כמו שפסקין חכמי הדור בעולם הזה, כי לא בשמים היא, ולכן רב פפא שהיה חכם בדורו נשא הוא ובנו ב' אחיות, וכן כתעת בא אדם לשאול לפני חכם והחכם ממציא ראייה מן הגمرا מעשה דרב פפא אין כאן בית מיחוש כיוון שיצא הדבר מפי חכם, עכ"ד לא.

יב. שומר מצוה לא ידע דבר רע

(יכמות סד: קידושין לט:) דושמר מצוה לא ידע דבר רע אמן היכא דשכיח הייזקא טני, ואף שלוחי מצוה יכולין להנזק. ולענין יבום אשה קטלנית נחלקו גдолין הפוסקים אי שרי מדין שומר מצוה וכו', או דחשייב שכיח הייזקא ואסור לב'. ונחלקו גдолין הפוסקים בעניין דילן בדברים שלא הזכירו בדברי חז"ל יש לדון אם לכו"ע אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע ולא חשיב שכיח הייזקא.

מקורות והארות

שלח להב"ד שלו וכי Mai חווית ודומה שלך סמיך טפי מן חברך, אלא ודאי כוונתו מה שמביא ש"ת אبني צדק בתשובהינו בשם זקנו הגה"ק בעל ישmach משה וצלילה דקבלה בידו וכל אדם שרוצה לעשות איזה דבר שהוא נגד צוואות ובניו יהודא החסיד הדגול מקפידין בה משום סכנה אז עזה שליך לפני ב"ד של שלושה תלמידי חכמים ויציע לפניויהם השאהלה, ואם הם יתирו לו אז אין סכנה בדבר, כי כשפסקין בב"ד של מטה או אין קטרוג עליו למעלה, ע"כ שליח הצבי תפארת לבית דין שלו כי הם בצוותא חדא שלושה דיינין, ואם הם יתирו לו אז לא יזק לא להם ולא לבעל האילן, והען אני אומר שליך למקום ב"ד של שלושה ויציע לפניהם, וכשיתירו לו אז יצא מחשש סכנה, ע"כ.

ר' י"ר הלוי ב"ה בית ישראל

לא. ובשו"ת פרי השדה (חג סימן נ"ד) כתוב, וכבר נהגו בעניינים כאלו להתייעץ עם איש צדיק ויקש אמן יש לדעת דעת דין להביא ראייה מעובדות שמצוינו אצל גдолין ישראל שהרו כמה פעמים להקל בענייני האזואה, דفعמים שהם נטלו על עצם ברוחב ושיקול דעתם להקל באותו פעם בלבד,

לפי שאין הולכה מתברורת אלא בשלושה, لكن אמרתינו ועניתי ע"פ שלושה יקום דבר, וקומה שיש בה הידור

ל. דהאבני צדק (ו"ז שם) כתוב לצדק שלשה גдолין הדור ובאה"ע כתוב 'שלשה רבני' סתם, וראה ר' י"ר הלוי ב"ה בית ישראל קני תורה דיש להסתפק התשא דבכמה שות' מתירים, א"כ יש כבר ג' מתירים חשובים, או צרך דוקא שישכימו ג' רבני מעטה חדש, ופשיטה דאין זה ענן לנשאת עפ"י עד אחד לצדק ב"ד של שלושה שיתירוה מבוכן. ולשות' יד יצחק (הנ"ל) משמע בפשיטתו לצדק שלושה גдолין הדור,

ר' י"ר הלוי ב"ה בית ישראל (שנה ז' גליון ב')

בשם בעל השבט הלוי דמסתר שלא מועיל לצרכי קני תורה שלושה רבניים ממש. ובשו"ת צבי תפארת לשליחך בעל המנתחת אלעדן כתוב, שלא רצה לשאול שלושה רבניים ממש. ובשו"ת צבי תפארת לשליחך בעל המנתחת אלעדן כתוב, שלא רצה מקובלני מבית אבא מארי הגאון הקדוש וצללה"ה שגם על המורה להתריך לקצוץ יש חשש סכנה ר"ל, ואם היה ארע עובדא בפה"ק בגבורה דלא קפיד אסנה ורצה רק

בתשובהינו, מהדרל"ה החירו משום דושמר מצוה לא (בית שני ח"ג) ובשו"ת חכם צבי חלקו עליהםASA דאסור דמקרי שכיח הייזקא והויא

לענין להורות בזה למה

בשיטוטם בלבינו (ובעתיקו ברמ"א שם סעיף ב')

לשופך מים שנשאבו למצת מצוה בשביל מה או תקופה הנופלת משום דשומר מצואה ליד"ר לי, ומשמע דבחששות אלו שלא הוזכרו בדברי חז"ל לכט"ע אמרין שומר מצואה לא ידע דבר רע.

ובשוו"ת נודע ביהדות (מהדורות אה"ע סימן ע"ט) לגבי חתן וחמיו ששם שווה, כתוב בתוך דבריו זומלבך כל זה לפי מכתבך רוצה חותנן להתחנן עם צורבא מרבען ושומר מצואה הוא. וכן לגבי נחיצת תנור וכיריים (צוואות מ"ט) דעת כמה פוסקים להתיר לצורך מצואה כגון **לעשות במקומו ריהם"ד, וכן הוא בשאר צוואות רביינו ל'**

מקורות והארות

יווחנן מלמד שחלה חזקיהו ובא ישעיהו להושיב ישיבה על פתחו, מכאן לת"ח שחלה שמושיבין ישיבה על פתחו, פרש"י: ישיבה של תלמידים ולעטוק בתורה שם שלא היא רשות למלאך המות להכנס שם ע"כ, הרי שאפלו לעניין המיתה עצמה שהוא דבר הגזoor על כל פנים והוא מסור למלאך המות מסירה גמורה לגמרי מהני ומועל ת"ת לשלקו שלא יהיה לו רשות להכנס שם כ"ש לחש סכנה דעלמא שאינו דבר קבוע וקיים להיות כן לעולם, ואע"ג Dempsey התם ולא מלאכת היה דלמה אתי לאיגורי בה שטן, נראה ברור דהינו דוקא בmittah עצמה שהוא דבר הגזoor ומסור למלאך המות מרי ימי בראשית והוא דבר השווה לכל, אין מי שניצל מזו, ונמצא כמושיבין ישיבה כדי לשלקו הם באים להתרגורות בו להוציאו מןו מה שכבר מסור בידו, لكن גם הוא מתגרה בהם, וכ"כ רשי"ז ולרכז חז"י דמיgorו בהדייה מגיריה בהו, אבל הכא דעתיקרא לא היה שום דבר בידו נמצוא כשנוצחים אותו להכינו לת"ת אין מתגרים בו שהרי לא היה בידו מעקרא כלל, עכ"ל. **ר' יוחנן שם אריה, בן פורת**

ובשביעים תמרים בארכיות עצומה (קונטרא שבעה עיניהם דוחה את כל ראיות האוסרים אף במקומות מצואה ומסיק לקולא, ומבייא שכן מצינו להגר"א בהנהגו ימי מעשה רב דשאלוhow אם מותר לשין יהידי בסוכיה, והסביר שומר מצואה לא ידע דבר רע אף דחשש (שבת קנא): כ"ש בהא אף דיש להזהר בזה מאוד מ"מ במקומות מצואה יש להקל, וראה בספר מעשה אליו (אות רצ"ב). ובשדי חמד (מערכת שי' כל נ"ח) דאף במקומות דשכיח הייזקא יש לחוש, זהו רק בסוכה טבעית, אבל בסוכה סגוליית יש להקל, ומ"מ בשווי' בזינע יש להחמיר בזה.

(עין קידושין לט), דבכה"ג אף שלוחי מצואה התיר מדנפסיה מה"ט דשומר מצואה לא ידע דבר רע. [זהחויד"א בספרו ברית עולם (סימן תס"א) Thema עלייו שלא הזכיר מאומה כח בוגי קיצצת אילן מאכל וז"ל, וכל זה דוקא לדבר הרשות אבל לדבר מצואה כגן להרחבת בהכ"ג אין שום פקפק אפילו ישראל עצמו ע"כ אף דבზ"ל איתא (ב"ק א"ב) א"ר הניא לא שכיב שבחת ברاي אלא דקץ תאינטה بلا זמנה, ויש בזה סכנה כמו גבי קטלנית ומ"מ לצורך מצואה התיר. לא. ועי"ש בט"ז דכשנסאבו למצאות מצואה שלليل ראשון דפסח אייכא ג"כ איסורה לשופכים דנראה כמוזלול במצואה وكل בעיניו הכתוב שומר מצואה וכו',

(במגן התגנ"א)
ושמע שיש מת בעיר ישתה מעט מן המים וישופוך **הרביא המג"א** וכחוב בשם כנה"ג
דאפלו למ"ד שיש סכנה בדבר מ"מ שומר מצואה לא

בדרכו רוחן בחת, דיש ללמידה מ"ש רכינו לא יעשה אדם מרוחץ בתוך ביתו ואם וא"כ ייל דה"ג בתנור וכיריים אם נוחץ אתם להשתמש

לדקדק מכתב חלוק זה במרוחץ ולא כחוב אותו בתנור וכיריים, דיל שדבר בהוה שדרך מרוחץ לעשות לצורך ובאים אבל תנור וכיריים שנוחץ האדם מסתמא הוא להשתמש בעצמו לבדו וכו'. אמרין בפ"ב דערובין

אמנם אף לדעת המתירים במקומות מצואה זהו רק היכא דא"א לקיים המצואה בלי לעבור על הצואה, אבל במקומות שאפשר לקיים המצואה בלי להכנס לשום ספק סכנה, פשיטה דלים למייערכ שום פירוקא לסקנתא ואסורה לה

דעת כמה פוסקים אלו יש סכנה גם כשהוא לצורך מצואה. ובשות"ת צורו לסנדק אחד שני ילדים ולא יעשה נישואין לשני בניו יחד, ואמאי לא יקרים גם את בנו השני לשני המצואה ולא יחוש לסקנה. וכן מה שצואה שלא ישא את בת אחותנו, אף בוגמרא מבואר למצואה גדולה היא, וע"ר דרב מקומ טבנה אסור אף היכא מצואה לי וכן כתבו עוד פוסקים לי

במקומות שאמרו לkür או אתה רשאי להאריך, אמן יש בזה אריכות גדולה בדברי

מקורות והארות

בראייה ה'ב' בנושא בת אחותנו,adam האשה בסכנה ליכא למילך מינה כוון שאינה מצויה, ולעלום למצואה לא,
קדרתין אנטזתין וביבות תמרים כתוב ע"ז,
דיסוד דבריו בניוים משום שהוא מפרש שמור מצואה
הינו כשהמצואה מסורתם ביזון, והוא משמורה לעשוות,
ד' שומר הכלים ושומר אבידיה וכל השומרים,
שהדבר הנשמר הוא ביזון, והוא דלא ידע ד"ר, אבל
בלא התחל עדרין המצואה לא שייך על זה לד"ר. אמן
לפי מה שברורנו דכל לצורך מצואה שבן אין לחוש
לסכנה, היה הפריש שומר מצואה מלשון ואביזר שומר
את הדבר. שפירושו ממתין ומצפה שיבא, ע"כ. עוד
יש להעיר על דברי החצורה הכסף דאין שום ענן למצואה
לייח לב' ילדיו דוקא אותו סנדק ואין זה עניין כלל
לשומר למצואה וכור', וד"ק.

סימן ח' סעיף מ', עפמ"ש החיד"א בירוש אומץ סימן לי"ז, שלחן
ונשחת כל חי, המהרש"ם

(ו"ד סימן קט"ז אות ק"כ"א), וראה עוד מה שהבאנו לעיל
בשם מהר"א מבולזא ז"ע. ובספר משנה
יוסף ע"מ"ס שבעית (פ"ד משנה י) מכתב התשובה שהשיפ
ע"ז בעל העובדא האדמוני מפאפא זצ"ל. ובשות"ת בית
שיערים (ו"ז סימן שע"מ וש"ג) האריך דלא אמרין שומר
מצואה לידי רך בדרכו שאין הסכנה בטבע, וכשועשה
כן באקרה, וגם לדלאם אחר שאין עושה המצואה יכול
ל*לעיאו דריה קדרתין וביבות תמרים* ומפרט שמיות הגוף והנפש
דייק דמדכתה רבינו בזואה יה' דמותר כעשה
 לצורך רבים, משמע דבשאר הצוואות אין היתר דשומר

שמיא שאביו ציווה לעבור על צוואת
רבינו אין לו סכנה דשומר מצואה לא ידע דבר רע.

ח' אומ' מ'), ובשבעים תמרים בהקדמתו לצואה שבעה
ווחבאים בדרכי תשובה
(ק"ב ו'ז)
לו. וכתבת, דהא דהביא ה'ב' בשם רבינו אין לשפון
מים שנשאבו לצורך מצואה בשביב מת או
תקופה שנפללה, הטעם הוא DAOתן המים קודם זמן
התקופה זו מים של מצואה ששאבו אותן מבעוד יום
לשם מצואה, ונמצא כי המים הן הן קודושים בכללי, ואם
אחר כך נפללה התקופה לא נפללה אלא על מים שאינן
שאובין לשם מצואה, ברם במים שאין מונחות בכללי לשם
מצואה קאמר הרוב דודאי דהתקופה לא בא אליהן, וסימן

קרא דקאמר שומר למצואה הינו בעת ששומר אותן מים

נפללה עליו התקופה רוצה לומר שימושה שבסנה אותו
דעת מצואה שהוא עתיד לעשות שם, זהה לא הווי דומייא
דשומר מצואה. והביא שם דבעל הבית דוד שהקליל
בדרכו נגע ונפטר לב"ע במתיחה החטופה בפתע
פתאום ל"ע. ובעיקרי הד"ט כבר פקפק על ראיותיו,
הא דסנדק לשני ילדיו دائ' קאי לילד לא שייך לאמר
האה, ואם היא בסכנה לא מקרי שומר למצואה לידי ר

הפוסקים וכדברי השדי חמד (מערכת ל' כל קמ"א) שהו מקצוע גדול לבור באיזה עניין סמכינן ובאיזה לא סמכינן, ואי מצוה דרבנן חשיב שומר מצוה וכו' ומה נחשב דבר מצוה ואם צריך להתכוון לשם מצוה תן לחכם ויחכם עוד.

יג. הטעם שסכנות אלו לא הוזכרו בחז"ל

אחרונים כתבו להקשותadam יש בדברים אלו סכנה מדוע לא אסור חכמינו ז"ל כמו בשאר דברים שגזרו משום סכנה, ומטעם זה נקבעו כמה פוסקים להלכה דין לחוש לצוואות רבניו בדברים שהוזכרו בחז"ל בפירוש להיתרא, ואפילו בדברים שרק לא פירשו בהם לאסור לה

אמנם הרבה כתבו ליישב על פי הא דעתא (יממות לט^ט) הראשונים שהיו מתחווים לשם מצוה אמרו למצות יבום קודמת למצות חיליצה, עכשיו שאין מתחווים לשם מצוה אמרו למצות חיליצה קודמת. והכא נמי בזמן חז"ל שהיו מתחווין לשם מצוה ליכא איסור משום סכנה, דשומר מצוה לא ידע דבר רע, מה שאין כן בזמן הזה דין מתחווין לשם שמים צריך לחוש לסכנה שבדברי רבניו ליט.

ויש שכחובו לתרץ דין ראייה מהז"ל שהיה להם לב הארי והוא בטוחים בו יתברך מאד לנין לא היו יכולים להנזק ממשא"כ אנו איננו יכולים לסמוק על התורה שאנו למדים ושריבים אנו להזהר לחשש סכנה שבדברי

מקורות והארות

הגאנונים והרבנים נגד התלמוד, אם בא יבוא כעינוי שכלינו לתרץ דבריו ולאוקומי איזה אוקימותה וחילוקים הנtinyim להאמר באמת מה טוב ואם לא בודאי אין לנו להנחי תלמוד עורק המפורש היהתו בהדייא בשביב מ"ש איזה גאון ורב, הגם כי גדול כבודו יותר ויוטר יש לנו לחוש לכבוד רבותינו בעלי התלמוד דכמה דברים נדחו

ישר בלב בתב הרא"

בדברי הגאנונים מפני שנראה שאין הדברים ההם מיסדים על שורש הגמא, ע"ש.

ישר בלב בתב הרא"

שם אריה

(ספר זכויות פרק ז), אך פרוי תבואה [להרהור ק"ק מליסקא זי"ע]

שוריין זי"ע ושלום (ח"ב סימן ז"א)

בדברים שמצוינו לרבותינו בעלי התלמוד היפך מדברי רבניו, ראויים הם ובוותינו בעלי התלמוד לסמוק כי אהוה שלמה שלמן דוכס ובעשוית ושלום כתוב וז"ל, נראה לומר בזה ולהזכיר כי בכל דבר בש"ס היתרו מפורש ובפרט כי מצינו בגאנונים אחרי חתימת התלמוד שכחובו דבר הסותר דברי הש"ס, לא מייעיא כשלא זכרו מדברי התלמוד

אפילו אם הביאו דברי התלמוד וחלקו עליו בלתי שום

הנ"ל בז' זי"ע סימן ז"א

ונגמר, וכל אשר קם אחורי ביה חקלים נתנוו וכל אה"ע סימן תר"כ

בשו"ת קנאת סופרים בהשמטה לחיבור שיריו נ. וא. בלאם לדורק צדוקים שכתב בלבן לעלי אין להוסיף

וכמ"ל, וא"כ אם המצא ימצא דבר אחר בדברי

ונגמר, וכל אשר קם אחורי ביה חקלים נתנוו וכל אה"ע סימן תר"כ

בשו"ת קנאת סופרים בהשמטה לחיבור שיריו נ. וא. בלאם לדורק צדוקים שכתב בלבן לעלי אין להוסיף

וכמ"ל, וא"כ אם המצא ימצא דבר אחר בדברי

ונגמר, וכל אשר קם אחורי ביה חקלים נתנוו וכל אה"ע סימן תר"כ

השווות

כתב זוזל, ואני לא ידעת מה קול החדרה הזאת וכיו' וכל גدول יש לנו יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשם ואלفعה, ואין חלק בין חכמי התלמוד לחכמים שלאחר התלמוד, דהלא רבינו האר"י זיע"א כמה דברים רבים מספור שרטט וכותב היפך הש"ס וגיטורי הגאנונים, ואפילו בדבר דאייכא חשש ברכה לאייכא-הילך נישא בדבישי נתקה עירב טליתים

לך נא ראה, ומלהדר שלא עללה על לב שום אדם לומר אסור לשמע את דבריו כמו שהפריז על המדה הרוב נודע ביהודה זיל, אלא שבכל דור ודור גדולים וקדושים אשר בארץ מהה אינם זרים מכל מה שציוה רבינו האר"י זיע"א אפילו שדבריו הם נגד הש"ס והגאנונים, וא"כ למה יגרע כח רבינו החסיד זיל, כי הוא ידע סודן של דברים והחמיר בשואה"ת כאשר יראה הרואה כי כל המצוות אשר קדש יدى רבינו החסיד זיל הנראים סותרים להש"ס הם בשואה"ת, וכי הוא זה ואז אשר לא ישמע את דבריו, כיוון דליך שום לתא דאסורה בקיים דבריו זיל, ואם אמרתי אסורה מכמה עניינים שאסרו ראשונים ואחרונים בדברים המותרים לא יכולון מגילות, ומסיים שם, ע"כ אמינה מאן דבעי למאוי חסידה לקיים כל הנני מייל, עכ"ל.

יד. למחות למי שאינו יודע מהצואה

מי שידע דברי רבינו בצוואתו ואף על פי כן רוצה לעבור על דבריו ולא להזהר בזה צריך למחות ולגועור בו שלא יעשה כן^{יא}, אמנם מי שאינו יודע כלל מהזהרת רבינו בדבר רוצה לעשות מעשה שלא כדי רשות ידיעה, נחלק הפסיקים בזה: יש אמרים דכוון שיש סכנה בדבר צריך למחות בו ולמנעו ממנו^{יב}, ויש אמרים

מקורות והארות

שלא ישאנה וכיו' עיין שם, וכל שכן אם ירא משום צואה של ר"י החסיד גופיה שכח בצוואתו סימן לא ישא אדם בת אחיו או בת אחותו, וכ"כ שם (סימן תע"ז) וכן יש זיגוגים שלא יצלוו וכיו', אדם שהשייא בתו לא חי אשתו דהינו איש כי יקח בת אחותו, וככבר כתבתי אל אבי לעבור על דברי תורה וכיו' אפילו מצוה של דבריהם לא ישמע לו, כל שכן בדאיכא סכנה דחמירא וכיו' ועיין בספר שכח בפירוש דבמדיי דסכנה לא יسمع לו, והידוע מצוות ר"י החסיד צריך להוש, וכי שלא חש הוא בחזקת סכנה רחמנא ליטלן, עכ"ל. וראה מ"ש צואה כ"ב אות ח.

הנימוק

כתב דמתברא בגערין

בו, על דרך שכח הרב י"ד אהרן (א"ח סי' קמ"א בהגהת על מה שכח מון בכ"י בשם הר"מ והרב המרדכי דאך וכן אין מניחים לעלות לס"ת אף

ודוקא בדבר שפורסם להדייא בש"ס דמותר והקבלת אוסרתו נקטין בדברי הש"ס להורות הלכה לרבים

למדים להתר לטלות בחילוף הזמן או בכח זכות תורותם וכיוצא בזה, ולכן צרכיהם אנו לכוף כאגמון ראשינו לקבל דברי רבינו כי רב גבריה וכו', וחיבים אנו לקיים ולהעמיד בדבריו שייהיו דברי חכמים קיימים

היה מקום להוש החשש שיש בזמן הזה.

לשמעו לאבי כשמצוותו לנבור על הצואה

(ח"ג י"ד סימן ר"מ אות מ"ד) כתוב אכן מא.

דכיוון שאינו יודע מאייסור זה אין צורך להודיעו וושומר פתאים ה'ג'.

מקורות והארות

המצוות, חתן וחמיו בשם אחד, שני מחותנים בשם אחד, שני מחותנים מתחננים שתי פעמים בן וראובן בכת שמעון ובן שמעון בכת ראובן, שני אחים נושאים שתי אחיות, חותת שני בניו בשבוע אחת וכמה חתנים בשבוע אחת, וכולם בבהכ"ז הגדולה לפי תקנת קדרמונייהם, וכל אחד נוטל ס"ת בזרועו וקורין לו פרשת ואברם זkan בס"ת של', ועוד כיוצא בהן, מה שכך נושא נשותיהם והולידו בניים ובני נשים, ומהם משודכים ואחר שדרשו בה רבים לא רצית לגלות להם ולהזהיר על העתיד לבא, כי חושוני שלא יהיה להם נוקפם והධימון פועל ואגרום עליהם קללה חיללה, ומהם שלא יהושו כלל והיו מזדיים ומוטב שייהיו שוגגים, ובאמת מה יעשו אלה אשר כבר בנו ביהם אם ע"י חופה וכיודוין אם ע"י שידוך ו קישור כנהוג ואין בידם לתყון דבר רק יהא להם נוקף להם עליהם חזקים לסמך עליהם שטוביים דבקפidea תלייה מילטה, וכי שאינו מקפיד ובכלל כי האי השתקה יפה. וכי"מ בירוש' אומץ שכחוב 'והיודע' מצוות רביינו ז"ל צריך לחוש, וכי שאינו יודע כלל עליו נאמר שומר

הרבינו הדריך תשובה

והוסיף עודadam אחד השכיר חצרו לאדם אחד ורוצה השוכר לקצוץ אילני מאכל הגדים שם שהמשכיר היודע ונזהר מלעבור על צוואות רביינו, יש כח בידו למחות בשוכר שלא יעשה כן אף אם נתן לו רשות לעשות בבית כל אשר ייחפש, כיון דאייכא סכנה בה"ג ואין ידוע על מי הסכנה והוא חוש על نفسه ומיהוס יותר ממנו, אבל אם בעל החצרו אומר להשוכר אני אינו חפץ לעשות דבר הזה כי יראאנכי מהסכנה, אתה אם איןך ירא וחדר על זה עשה כאשר ברצונך אין אנו אחראין עוד. וכדמות ראה נראתה מההיא דסוף פרק לא (בבא בתוא כו). דא"ל רבא בר רב חנן לרבי יוסף אנה לא קיינצנא, אמר רב האי דיקלא דעתין קבא אסור למڪציה, וא"ר חנニア לא שכיב שבחת בריא אלא דקע תאנתא בלא זמאן, מר אי ניחא ליה לייקוין, עכ"ל. וראה

שוד"ת שם אריה . ובשוו"ת בן פורת בדבר שדרשו ביה רבים ואין חושין לה שומר פתאים

דמותר מפני עין הרע, דכיוון שיש חשש סכנה מוחין בידו אף אם רוצה לעלות, והביא ראות לדבר, וכן כתוב החיד"א בברכי יוסף, והכא נמי יש לומר דכוותא ומה גם בצוואה דחתן וחמיו וכללה וחמותה ממש אחד, שמלבד צוואת רביינו יהודה החסיד אכן נמי אזהרת (ח"ג סימן ז"ט), וכותב דוחו

הרבנן

אות י"א) דכל הטעם בצוואות רביינו הוא ממש עין הרע זא"כ זה הוא ממש כהנ"ל. העלה בשבעים תמרים (שבעה עניינים ע"ז) ז"ל, כי זה רובה בשנים נסתפקתי בכל הדינים שנפסק בהם אשר כל בעל נפש יחמיר לעצמו, אם מהחוב המורה להודיעו הדבר להשואל כי פן השואל יהיה ג"כ מבעל הנפש להחמיר לעצמו אחרי שיודיע לו הדבר, שראויל בעל נפש להחמיר לעצמו, כי כפי הנראה החוב המורה להודיעו כן להשואל, כי זה שנפסק שלא להחמיר לאחרים, הוא משומשайн בידינו לאstor לאחרים, עפ"י דעת הפסוקים האוסרים, כי המתירים מהה רוב בנין או רוב מניין נגדם. אבל מי שירצה לחוש לדעת האוסרים בשלו הרי הרשות בידו בודאי, ובבעל נפש מקרי. ולפי זה הלא

מהא דר' שמעון בן אלעזר שדריה ר'

שהזהירו הסבא על זה, מטעם בעל נפש, וכו', וא"כ בנידון דין בדברי הצוואה הזאת זודאי מהה בכלל כל בעל נפש יחמיר לעצמו בהם, וכל שומר נפשו ירחק מהם, החוב הוא על מי שיודיע מצוותה אלו להודיעם למי שאני יודע מהם למען גם הוא יהיה זהיר בהם

מג. יעללו חסידים [לבבעל הפלא יועץ] כתוב וז"ל, והן אמרת כי ענייני היזוגים נגורים מן השמים, וכאשר נגזר מן השמים הקב"ה מגלה שלא היה להם ידיעה מצואות אלו ומודוגמים, ולכן אין לגלות ולא (השאלה פטואים זה, אבל מי שיש לו ידיעה חיללה לו שלא לחוש לדברי הרוב, כי גדול כבודו, וכי שאינו חושש לדבריו כדי הוא להתחייב שלא יהיה זיווגו עולה יפה, עכ"ל. והשד"ח (מערכת חתן

מצוואות הללו כלל כלל לא והרבה זיווגים מהם נגד

טו. לבטל שידוך

עשה שידוך שאין לעשותו ע"פ צוואת רביינו כגן: חתן וחומי ששמותיהם שווין, ואח"כ נודע לו שע"פ צוואת רביינו אין לעשות שידוך כזה, נחלקו הפוסקים אם מותר לבטל השידוך, י"א דמותר לבטל השידוך ואין צריך לשלם קנס שהתחייב לשלם אם יפר השידוך^{מ"}. ואף שיש בנה"א שאין מקפידין ע"ז לא אמרין שומר פתאים ה' כיון שהוא שידוך^{מ"}. דהיינו דאיقا ב' דעתה בזה אמרין מהכרבו עליו הראה ויד המוחזק על העילונה^{מ"}

מקורות והארות

דאיכא פלוגתא בהז אם מחויב לשלם קנס או לא

שניעוט גביע אומר

שאינו רוצה לבטל הרוי יכול לומר קים לי כדית הרוב שב יעקב, כי ע"ג דאיין לומר קים לי כפסק יחיד היינו דוקא כשייחיו וביס ברם חד לגבי תורי יכול לומר קים לי זוהו דוקא כשייה הצוואת ר"י החסיד כסთמות שאינו סותר למה שהוא מפורש בתלמוד, אבל כשייה הצוואת ר"י החסיד נגד התלמוד בלבד להתחזק שלא לבטל השידוך שיש לו על מה לסתור מהתלמוד, כי כיוון שהחכמי התלמוד עשו זוגים כאלו אני רוצה לסתור עליהם שלא לבטלו, אפשר דגבוה הקנס אפילו איינו מוחזק כי קודם מעשה שהוא בשוא"ת אני מוקע את עצמי להכריח על הזוגים הללו שעשו בוגרמא מעשים בכיס כי בלאו הכל אם מונע בשוא"ת אין בנו כפיה

(שוו"ת הרא"ש כלל ל"ד) על ראובן ששידוך בנה לבן שמעון וקובעו זמן לחופה וה坦נו ביניהם שכל מי שי אברה הזמן שיתן לחברו סכום ידוע לקנס, וקודם שהגיעו זמן החופה יצאה בתRARובן אהות המשודכת מן הכלול וכפירה בעיקר, ובשביל פגם זה לא רצה שמעון שייכנס בנו עם משודchetו לחופה, ואומר לדודתא דאונס גדור כזה שיש באנו אהות משומדת להשחית נחלתו ולפגום את משחחותו לא אתני. והסביר שהדין עם שמעון והביא כמה ראיות לדבר לאחר שהיה שם אונס עדעתא דהכלי לא קנס את עצמו. והכליל היוצא מדבריהם הוא דאפילו במקום שבושעה ובמקום שנהגו לגבותה דמי קנס זה הוא כשאין שם טענת אונס,

ומוסיף ע"ז: והיכא דהבין הדין בכירור דתואנה הוא מבקש יש לחיברו בקנס. עוד כתוב שם: אכן הנכון לפרש בינויהם והכל לפפי העניין ולפי ראות עני ה"ד וד"ק.

נחלהקן הפויסקים בביבטול שידוך מי נחשב התובעומי

כתב, דע לך שבאמת אני פוסק תמיד כיוון שנקשר בחרים צריך לבוא לפני הנتابע דאיין זה נקרא פוטר עצמוו, ועל כרחך כוונת מתקני חרם הקhaltות כן היה אדם לא כן כל אחד יהרוס השידוך בטענה כל דהוא ויאמר יבוא להלה לכאן לשפטו עמי וזה דבר שאינו. כתוב, ובכ"ז בעיקר

אחר יותר קשה שלא עלה זיווג שלה לטובה אלא לרעה, וא"כ דעתה לה עבד בתורתו ממנה יותר

בשביל זה לבטל השידוך אף שיש לחוש לכתהילה, וכוכו, וכיון שכבר נעשה והוא כמו להוציא ואין מוציאין מן הספק, גם ידעתו ושמעתו מכמה גdots ורבנים שלא הקפידו ע"ז אפילו לכתהילה ע"כ אין ממש בטענה זו, ובכתם לדוד, ש, וראה בספר חינה וחיסדר

זה דוקא כשהלא היה יודע מהאיסור כשבשה השידוך ורק אחר כך נודע לו, אבל אם ידע מזונת רביונו ולא חש לזה ואחרי רואה לחייב לשלם קנס לכ"ע^{טז} ויש לעיין בדין מי שבעת השידוך לא ידע שם החתן בשם חמיו ורק אח"כ נודע לו, או בקנה בית דירה וכבודה ולא ידע שהיה שם מרוחץ או תנור וכייריים שאסרו רביונו ~~לטמיין את השיבת הבית ליזנץ ביטול או דרבוז אמרין דמתק טעות חיה ובטל מעיקרא~~
צוואה כ"ג אותן ל"ג וצוואה מ"ט אותן כ"ג וצריך עיון.

טז. לסדר קדושים

נחלה הפסיקים אם מותר לרבי לסדר חופה וקדושין בנישואין שרביבנו הזוהר בצוואתו שלא לעשות כן^{טז}

יז. קהילות ספרד ותימן

אף שרביבנו יהודה החסיד ז"ע היה "רבן של גולת ארץ אשכנז וצרפת" מיט, צוואתו נתפסה בכל תפוצות ישראל מזרחה וממערב, אף גאוני ספרד חשו לדבריו ופללו והעמיקו בדבריו להלכה למעשה, כמו בפרט בהערה^{טז}. אמנם יש שכתו דלא קיבלו חכמי וגאוני ספרד כל דבריו ממש רק בחלוקת הדברים היו נזהרים בני ספרד^{טז}.

מקורות והארות

דייש לחקר ולברור היטב אם זה שורצה לבטל השידוך הוא מפני שהוא יראה מזונת רביונו או שיש לו טעם ומנייעים אחרים לדבר דבכה"ג אין להתייר לו.

מה בש"ת לבושי מרדכי (סימן נ) אוסר, דכיון שהרב או שלחו מסדר הקידושין הוא עושה וגומר הדבר באיסורה ומסייע ידי עוברי עבירה ודאי חישב. [וראה

~~משיב דבר~~
~~הו"ד בשוו"ת בנין~~
~~(סימן נ"ג סק"א) ובשו"ת שריידי אש (סימן נ"ג סוף אות ג)~~

כתבadam המחותנים לא יהושו זהה אין על הרוב

דייש מי שامر שרاوي אף לא להיות שדן, עי"ש.
מט. ~~בלשון~~ קדשו של הדברי חיים ז"ע בתשובהתי

דין השידוכין מי נקרא התובע אם הצד שורצה לבטל הקשר או צד המקיים כבר הבאתי בחיבוריו משפט שלום מחולקת המחברים בזה. ובתשבות

מקרי טובע. אך בדבר ברור שאין צrisk רק גילוי מלאה

~~בהתשובות זכרון יוסף~~

הו הנתבע ומהויב צד המקיים לבא לבית דין שבעיר

~~שוו"ת חייט שאול~~
~~שוו"ת יוסף אומץ (סימן ל"ז אות א-ג), ברית עולם~~
~~(סימן תע"ז), החמיר מאד לדברי רביונו,~~
~~בק נלהאנין רבבי אברהאם גאטיננו זצ"ל~~

~~בבית דין חכמים נגד~~
~~בבבון אם באים לzon~~

עוד ראיות אלה.

(ח"ג י"ד אות פ ס"ק קפ"ט), וביווחר מצינו להגר"ח פאלגאי בספרו שהחמיר בדברי רביונו ותוכחת חיים (פרשת בראשית

דף מא"ז פר' לך בדף ט"ג, פבשת במדבר דף ק. פרשת נצבים דף ר"ב)

(שס)

(שס)

(שס)

בני תימן לא מצינו שהחפשת אשלם שואה רבינו ובדקכו או הקפידו על זה כי

יח. נוסחאות הצוואות

נוסח הצוואות אשר בידינו אינה כתובה בכתב יד קדשו של רבינו, או ע"י אחד מתלמידיו, קשה לקבוע מהו לשונו המדוייק של רבינו, בפרט שבמראות שנות הדורות הועתקה הצוואות מספר פעמים, ויש בה כמה גירושאות ושינויים ממשמעותיים שיש בהם נפק"מ לבירור כוונת דברי הצוואות, והרבה חלוקי דיןים להלכה תלויות בלשון הכת"י, כמו"כ ישנן אזהרות המופיעות בכתביו ידוט מסוימים ואינן מופיעות בכתביו ידוט אחרים, וישנן אזהרות המבאות בשם צוואות ריה"ח רק בכתב יד יחיד ע"כ השתדלנו מאוד מאד לנפות נפה אחר נפה, לבירר ולעמוד על דיווקן של דברים עד היכן שידינו מגעת, על אף שאין לנו יכולם לבוא ולהזכיר או לקבוע שיש להנוג על פי גירסה מסוימת, רק עליינו להנוג על פי הנוהג ונמסר מדור דור וכפי שהורו לנו גדולי הפוסקים, אלא מטרתנו היא לעורר הנפק"מ שיש בין הגירושאות השונות, ומה גם שהרבה דברים שנמצאו בהם פלוגתא בין הפוסקים, כشنעין בלשון הצוואות נמצא שהוא לצורה תלוי בגורסת הכת"י שהיא לפניהם. וכך גם כאשר מצאנו פעמים רבות פוסקים שכתו להקל בצוואה באופןים שונים כי כך דיקו בלשון הצוואות, הדבר תלוי בנסיבות שהייתה לפניהם, ולפי נוסחאות אחרות של צוואות רבינו יש מקום להחמיר בזזה.

הפוסקים בדורות שלפניו כבר העירו על השיבושים והטעויות הרבות שנפלו בספר חסידים, ונראה מדבריהם דעתך כוונתם הוא לצוואות רבינו [כי] מספר הפעמים שנמצאה בהם פלוגתא בין הפוסקים. וכך גם כאשר מצאנו פעמים רבות פוסקים שכתו להקל בצוואה באופןים שונים כי כך דיקו בלשון הצוואות, הדבר תלוי בנסיבות שהייתה לפניהם, ולעומת זה

יבורנות רבינו רבי יעקב לויין ליטוב ומחשובת רבינו ר' רבי בר ברש"ת חלקת יעקב לוי אוח ז') שקשה לסמן על הגירושאות בספר חסידים בדבר שאינו מפורש בפוסקים. נו"ן שם על צוואה ל"ח לא לגדל תורמים ובני יונה ברש"ת לרבינו מרדכי

מקורות והארות

ר' יצחק הכהן קוק ושב"ס

כתב, צוואות ר' החסיד וזוק"ל לא נתפשטו אצלינו כלל. ועד מקום שיידי מגעת בספריו רבינו תימן, הן הנדרפים והן אשר עודם בכתביהם [וברכוך ה' גיעז מספרם מכתבי יד בלבד אשר חזיתם במ"ע עניי, למאות ולאלפים בלבד גוזמא], אני זוכר שיש מי שדן אודותיהם מכל וכל. ואפ"לו הדברים היותר מפורטים מצוואותיו אצל שאר קהילות ישראל, כגון שלא ישא אדם אשר שמה בשם אמו או ששמו יהיה כשם חמיו, או שני אחים שלא לישא ב' אחיות, וכן שלא להסתפר בר"ח, וכן שבדלת או חלון שתותמים להשאר נקב וכו', בכל אלו וכיוצא בהם אין גוזרין כלל, עכ"ל.

אות י"ג ט"ז), ועוד הרבה [חלקים מובאים בלשונם בספרנו סוף ערך צוואות], בשורתו הון יוסף , ובספר חינא וחיסדא בכ"מ המובאים לעיל. נא. בספר זבח צדק [להג"ר עבדאללה סומך זצ"ל מבנדך] (ח"ב סימן קט"ז ס"ק ע"ה-פ"א), חילק בין הצוואות על כמה מהם מקפידים מאד מחשש סכנה ועל אחרים אין מקפידין כלל, ודוו"ק. ובספר וועלתו לא יבול (ח"א עמוד קכ"ט) כתוב בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל דבני ספרד אי"צ לחוש כלל לצוואות רבינו וצ"ע מכל הנ"ל. נב. עולת יצחק [להג"ר] רצאי שליט"א

וכתב, וידוע כי כמה דברים נאמרו ונדרפסו בשם ספר חסידים ולא נמצאו, וע"כ שהם

שלמה ינאי רישע לשל המלך ג'אהת פג'
שकשה לסוך על הגירסאות שבספר חסידים בדבר שאינו מפורש בפסקים, עי"ש.

נופחות כתבי היד הנפוצות והעתיקות ביותר אשר לפניינו, ואשר על פיהם דנו גדולי

כתב יד מיילנו:

כתב היד מצוי בספריית 'אמברוזיאנה' בעיר מילאנו שבאיטליה. והוא הכתב האשכנזי העתיק ביותר שנכתב בשנת ה' קי"ד.

כתב יד אוקספורד:

כתב בשנת ה' קמ"ג ע"י הסופר אלקיים ב"ר שמואל הלוי מבידבור שהעתיק את השם"ק, ובסוף לאחר מצות לא תעשה העתיק את הצוואה בצוות לה"ת לא...

בריש הצוואה כתוב 'אלו לא צוואות שצוה רבינו יהודה החסיד לכל העולם, לכל הפלחות לודען, לקיימם'. ובסוף דבריו מסיים: 'אלו לא צוואות החסיד', ומוסיף שם שיש עוד צוואות מריה"ח ואינם תח"י וכשהמצאים יותר מלא את הדף.

כתב יד רוטשילד:

כתב בשנת ה' רנ"ב כחלק מהזור תפילות בפלורנס שבאיטליה, על ידי הסופר ר' אברהם יהודה בן יחיאל מקרימנו. מהזור זה מכונה בשם 'מחזור רוטשילד' והוא מצוי ביום במוזיאון ישראל. בצוואה שככת"ז זה ישנן שישים אזהרות, מתוכם שבעה **חוויות לתפלות וביא כתובה** בשולי הדף מימין ומשמאלו, כאשר במרכז הדף נמצא "מוסרי אלכסנדר בן פיליפוס" [הוא אלכסנדר מוקדון].

דף סבונטה:

ויש בו רק ארבעים אזהרות של הצוואה.

דף ויניציה:

דף לראשונה שנת ה' שמ"ט עם הספר יורה חטאיהם לרוקח, ויש בו שבעים סעיפים. בסוף הצוואה נכתב: "נשלמו צוואות ר' יודא חסיד ז"ל, סך סימני חיבור קטן זה ע', וסימנייהם ס"ז ה' ליראיו ובריתו להודיעם".

זה התפרש והתקבל בין קהילות ישראל התייחסו לנוסח זה כנוסח אמיתי, בפרט שהרוקח היה תלמיד ריה"ח. בכל מהדורות 'ספר חסידים' הדפיסו גם את הצוואה

על פי נוסחת דפוס וינציה. לראשונה נדפס ספר חסידים בפרנקפורט בשנת ה' תפ"ד עם פירוש ממחבר שהעלים שמו, וכתב שם המו"ל: "ולמען מעלה הספר הנחמד הזה שהוא במילואו וטובו ולא יחסר כל טוב בו הוספנו עוד נופך מה שלא היה נדפס כבר בשום ספר חסידיים - צואת רביינו יהודה החסיד זצ"ל, כדי שיישמע חכם ויוסיף לך ויסיר מכשול וישמור עצמו מכל אלו הדברים הנזכרים וי"י יציל אותנו מכל רע". גם הרב ר' אובן מרגליות ז"ל נשוחט לארונות ספר חז"ם ע' מקוז' חסן בשנת ה' תרפ'ה העתיק נוסח הצוואות מדפוס פרנקפורט, אלא שלצורך חלוקת סעיפי הצוואות השתמש בסדר דפוס בולוניה משנה רח"צ.

כתב יד מינכן:

יצא לאור בקרاكא שנת ה' תרנ"א בתוך ספר תולדות החסידים שנכתב ע"י ר' מנחים אליעזר מאהאלר, והוא מעיד כי השיג את כתה"י בשני דרכיהם: א. הגאון מהר"ן רabinowitz, עורך ספר דקדוקי סופרים על הש"ס, העתיק בשביבו את הצוואות מכתבי ר' מהרי"ל אשר בעקבם הספרים בעיר מינכן. ב. מהר"א ברלינר העתיק עברו מכך צידה בדרך. (ומן המותר לציין כי בשתי העתקות בנקל יכול להשתרכב שיבוש לשון). כתב יד זה הוא הארוך ביותר ויש בו שבעים ואחד סעיפים והוא התפשט והתקבל מאד בתפוצות ישראל. כתב היד נדפס אמן לארונה בקראקא תרנ"א, אך כפי הנראה נוסחו היתה מצויה כבר בידי גdots ישראלי, שכן בספר בית לחם יהוד על י"ד (סימן רצ"א סעיף ג'), שננדפס לפניו יותר ממאות שנה, הביא מצוואת ריה"ח "כשעוזב הבית שלא יעקור המזוזה", ודבר זה נזכר רק בכתבי מינכן (אות ל"ח). כמו כן יש דפוסים שכתבו אזהרות נוספות לריה"ח והן אזהרות שנוסףו בכ"י מינכן ואינם נמצאים בנוסח הרגיל של דפוס וינציה.

נוסח הצוואות שלפנינו:

נוסח הצוואות הוא כפי דפוס וינציה ופרנקפורט שהוא הנוסח שהתפשט והתקבל ביותר, וחלוקת סדר הסימנים עד סימן נ"ז הוא כפי דפוס בוינציה שגם בזה סדר הסימנים הוא כפי שתਪשט ביותר וכסדר זה גם השתמש ר' ר' אובן מרגליות. מסימן נ"ז ואילך החלוקה לפי כתבי היד והדפוסים על פי שנת כתיבתם או הדפסתם והוא: מלנו, אוקספורד, רוטשילד, סבירונטה, מינכן.

יט. התיחסות לכתבי יד שמוגלים

כפי שכבר הקדמנו בתחילת דברינו רוב כתבי היד של נוסח הצוואות אשר בידינו, לא היו לעיניהם של רביםינו גדולי הפוסקים שדנו במורם של הלכה, לבירר כוונתו של רבינו, מה אסור ומה היתר, על מי הזהר ובאיזה אופן, ודקדקו וברות מלשונו הזוהר הדק היטב כשוקל במשקל, ואף כתבו שכל שאינו דומה ממש לשון אזהרת רבינו אין

לאסור בזזה, ולכך יש לדון הלכה למעשה איך להכריע אם על פי כתבי היד שהיו לפני הפוסקים האחרונים על פי כתבי היד החדש שנתגלו בדורות המאוחרים. וכבר נחלקוanza רבוותא: הרמ"א (חו"מ סימן כ"ה סעיף ב') כתוב דכל מקום שדברי הראשונים כתובים על ספר והם מפורטים והפוסקים האחרונים חולקים עליהם, כמו שלפעמים הפוסקים חולקים על הגאנונים, הולכים אחר האחרונים דהלהכה כבראי מאבי ורבא ואילך, אבל אם נמצא לפיעמים תשובה גאון ולא עליה זכרנו על ספר ונמצאו האחרונים חולקים עליו, אין צורך לפסוק כאחרונים, שאפשר שלא שמעו דברי הגאון, וαι הוא שמייע להו הדר בהו, ע"כ. וכן כתבו עוד רבים מגדולי הפוסקים "אמנם יש שכתו דאין לסמו על כת"י חדש שמודפסים עכשו להכריע בחלוקת הראשונים".

מקורות וחראות

דקשה לעמוד על הרוב, דרכו

חתומים

דעות הפוסקים נשנה לפיעמים במרוצת הדורות ע"י התחדשות הספרים ושיטות ראשונים שלא היו ידועות בשות' חיים שאל

(להלן 'סימן י"ז'), כח על מה שכתב הרמדכי (שכח א'). בשם מהר"ם, שאסור לשכב שכיבת קבע בעלייה שעיל גב בית הכנסת, שהוא תשמש של גנאי, ואפשר שעלית בית הכנסת ודומה לעליות היכל שנתקדשו וכו'. וכן פסק בשלוחן ערך (או"ח סימן ק"א סעיף י"ב) "יש לו זה מלחשתחמש בעלייה שעיל גב בית הכנסת תשמש קבוע של גנאי, כגון לשבב שם, ויש להסתפק בשאר תשmisים אם מותר להשתמש שם. והעיר החיד"א מודברי הרמב"ם בשות'

פסק לח"א להזכיר חוץ מן המק שעיל גב היכל, וכחוב החיד"א: שאפשר שאילו היה רואה מהר"ם תשוכת הרמב"ם, היה חזר בו. ונראה פשוט שמן זיל אילו היה רואה תשוכת הרמב"ם בודאי שהוא קובע הלכה כמותו, עכת"ד.

ונודע סימן ל"ט אותן ו) שאין לסמו על

כת"י הנדפסים בהפסקת מסורת דור דור ע"ש. וביתר הרוחבה כתוב (סימן ס"ז אות י"ב) וזה, לא ידוענא אם אפשר למוך על הנדפסין מהחדש שכבר הפסיקה המסורת בינוינו ואני אין יודען מי מהה המעתקים, שמלאת העתקה כבירה מאד, ואף ע"ז זריזין ומדקדקין מצוי ט"ס הרבה, ואם יעבור הדבר ע"ז אינה רפיון בפרקוק הדברים יכול הדבר להשתנות לגמרי, ולכן הפוסקים שלא הפסיקה עליהם המסורה בנים ובינוינו בכל הדורות ש问道ו עליהם ספריהם דור דור לשם ולנקותם צרייכים אנו לחשוב את ספריהם ליותר דוקנית, וכ"ש במקום שאין ללמידה מכונת דבריהם אלא מדקדוק לשונם, שקשה לסמו על החדש עכ"ל. ובאגרות

שנ"ג מהר"ם אלשיך , ש"ג בהנחות איסור

ועין בבא בתרא

בש"ת רעק"א

על דברי ר"ת להלכה על אף שדוחהו הראשונים, כיון שמתוך דבריו בספר היישר לר"ת מתבררת שיטתו ומושבים כל הקושיות שהקשו עליו. אף בספר היישר יצא לאור מתוך כת"י שלא היה בתקופת הראשונים. ובש"ת אבני נור (ויר"ד סימן שפ"א אות ד') כתוב שעיל פי

לא ראה את האשכול שזכה לו בזמןינו ע"כ. בשם הגדולים (מערכת י' אות ס"ז, ערך מהר"ץ יהושע כתוב זו"ל, וזה חמישים שנה אשר עד כה ברכנו ה' שיום יום החלו עולמים בדפוס חידושי

ה אחרונים, שאין לומר קים לי כסברת פוסק פלוני, מפני שלא מצאו לו חבר, וכן פסקו למעשה החמי הדור שלפניינו, לדברי האחרונים. יהן עתה שנדפסו פסקי וחירושי הראשונים, שם אנו מוצאים כי סברת הפוסק שחשכו האחרונים שהיא סברא יהיזאה, יש לו חברים, הדר דין רמצ'י המוחזק לומר קים לי כסברת הפוסק ההוא, שהיא סברת שניים מכל הפוסקים. ע"כ. ובש"ת שבט הלווי (ח"ה חיר"ד סימן ק"ג אות ה, ז), שהשיג על החת"ס דעתו בתר בעלי הנפש דפוס ויניציא וילן חלק על השו"ע, דמה נעשה שהווים נתגלה כתוב יד אמיתי מהשגות הרוז"ה שכח שהראב"ד חזר בו, וא"כ "פשוט" שהלכה כשו"ע, עכת"ד. וכ"כ בח"ז (סימן ד' אות ב') בשם

בריש בתב יד מילנו:

**אלון נביอาทיה דחבר רבי יהודה החסיד מקצת
מנהא לזרעה ומ Katzai מנהא לכל ישראל ומ Katzai
מנהא לארכאיין**

בסוף בתב יד אוקספורד

**אלו ל א צוואת שציווה רביינו יהודה החסיד לכל
העולם לכל הפלחות לזרעו לקיימם**

בדפוס רוטשילד בריש הצוואות:

**צוואות מהרייח הוא רבינו יהודה עץ ל יש מהן
שצזה על זרעו וייש מהן שצזה לכל הדורות**

בריש צוואת דפוס פרנקפורט:

**ולמען מעלה הספר וכו הוספנו וכו צוואת רבינו
יהודה החסיד עץ ל כדי שישמע חכם ויסיף להקח
ויסיר מוכשול וישמור עצמו מכל אלו הדברים
הנערם כי יציל אותנו מכל רע אמן**

מקורות והארות

בדורות האחרונים, שמע מינה שלא חשו לו, וכי
בעניין **ההשכלה בפרישת הפלוגתא דרש"י ו/orת ז"ל** בסדר הפרשיות שבתפилиין
וז"ל, כתבו סמ"ג ומורדי שלוחו כתוב הארץ ישראל,
שנפלה בימה שעל קבר יחוּזָקָאֵל, וממצו שט פילין
ישנים מאד כסדר רש"י, וכן כתבו הרמב"ם והרשב"א
כולם הסכימו [כשיש"י] וכן העלה בית יוסף בשם יו"ד
רוב הפסקים עיי"ש, ושמעתי בשם מורי [הוא הרמ"א]
[דאיין לסתור **ההשכלה בפרישת הפלוגתא דרש"י ו/orת ז"ל** בפרישת הפלוגתא דרש"י ו/orת ז"ל בסדר הפרשיות שבתפилиין]
סדר ר"ת מה שמצו הפלוגתא בכר יחזקאל בדברי
רש"י, שאדרבה לר"ת מצי למימר שפטולין היו כיוון
שכתבן באותן הסדר, וכך נקבעו בכרבו כדין ספרים
פטולין שנקבעו ונטען בכרבו של צדיק עכ"ל. וכך
כן נימא לנדוון דינן, דכוון דחוינן שהקדמוניים לא
העתיקו כנוסח הכתבי, מוכח שלא חשו לו, ואין לנו
להוסיף מה שלא נמצא בקדמוניים.

משה כתוב, ולכן אף שהרודב"ז מפרש
אנו אחראין על הספרים הנמצאים מחדש באיזה כתבי
שיש לתולות שאיזה טעות נפל בכתבי או שתלמיד אחד
הוסיף זה בטעות וכו', ולכן ודאי טעות סופר הוא ואין
אנו אחרים על ספרים הנמצאים בכתבי ע"ש.
שאין לסfork על שורת פאר הדור להרמב"ם שנמצא
אתנו יודע עד מה, ולכן יש לומר דאיין לו כל כך תוקף
ועוז ما אשר אילו היו גדולים מדורות קודמים יודעים
עליה ומזכירים אותה. וראה בהקדמה ובהסכם הגרא"ע
יוסף שליט"א לשורת פאר הדור שחולק ע"ז בכל
הכתבי למלגות נתן כתוב לעניין
נוסחאות כתבי הצוואות זו"ל, אולם נראה דכוון דנוסח
הכתבי לא הועתק על ידי הקדמוניים, אלא שנדפס